

Nordiskt samarbete i Europa 2004

Nordiskt samarbete i Europa 2004

Nordiskt samarbete i Europa 2004

ANP 2004:777

© Nordiska ministerrådet, Köpenhamn 2004

ISBN 92-893-1072-3

Tryck: Akaprint as, Århus 2004

Omslagsbild: Stock Image/Bernager

Upplaga: 600

Tryckt på miljövänligt papper som uppfyller kraven i den nordiska miljösvanemärkningen.

Nordiska ministerrådet

Store Strandstræde 18

DK-1255 Köpenhamn K

Telefon (+45) 3396 0200

Telefax (+45) 3396 0202

Nordiska rådet

Store Strandstræde 18

DK-1255 Köpenhamn K

Telefon (+45) 3396 0400

Telefax (+45) 3311 1870

www.norden.org

Nordiska ministerrådet

inrättades 1971 som ett samarbetsorgan mellan de nordiska ländernas regeringar.

Ministerrådet lägger fram förslag till Nordiska rådets sessioner, vidarebefordrar rådets rekommendationer, rapporterar till Nordiska rådet om samarbetets resultat samt leder arbetet inom olika sektorer. Statsministrarna har ett överordnat ansvar för samarbetet, som i övrigt koordineras av samarbetsministrarna och den nordiska samarbetskommittén. Ministerrådet sammanträder i olika sammansättningar beroende på vilka frågor som skall behandlas.

Nordiska rådet

bildades 1952 som ett samarbetsorgan mellan parlamenten och regeringarna i Danmark, Island, Norge och Sverige. Finland anslöt sig 1955. Färöarnas, Grönlands och Ålands delegationer ingår i Danmarks respektive Finlands delegationer. Rådet består av 87 valda medlemmar (parlamentariker). Nordiska rådet är initiativtagare och rådgivande samt har kontrollerande och pådrivande uppgifter i det nordiska samarbetet. Nordiska rådets organ är plenarförsamlingen, presidiet och utskotten.

Innehåll

NORDISKT SAMARBETE I EUROPA 2004	3
INNEHÅLL.....	5
FÖRORD.....	7
1. NORDEN SOM EN REGION I DET UTVIDGADE EU	9
1.1 INLEDNING.....	9
1.2 ÖVERSIKT	9
2. NORDEN I SIFFROR.....	11
2.1 EKONOMISKA RESULTAT	11
2.2 LEVNADSSTANDARD, BNP-TILLVÄXT, PRODUKTIVITET, OFFENTLIG BALANS, ARBETSLÖSHET OCH SYSSELSÄTTNINGSGRADER SAMT PRISNIVÅ.	11
2.3 FERTILITETSGRADER, FÖRVÄNTAD LIVSLÅNGD, ARBETSSTYRKAN, GENOMSNITTLIG PENSIONSÅLDER OCH FÖRSÖRJNINGSKVOTEN.	15
2.4 STATISTISKA NYCKELTAL	19
3. DEN ANDRA HANDLINGSPLANEN FÖR NORDLIGA DIMENSIONEN 2004 – 2006	21
3.1 NORDISKA MINISTERRÅDET SÄKERSTÄLLER DE NORDISKA REGERINGARNAS MÅLSÄTTNINGAR.....	21
3.1.2 Partnerskapet som arbetsform.....	22
3.1.3 Nordiska ministerrådets initiativ redovisas på Internet	22
4. ATT TA BORT GRÄNSHINDER	23
4.1 FRI RÖRLIGHET OCH ÖPPNA GRÄNSER I NORDEN.....	23
4.2 HALLÅ NORDEN	23
5. HÅLLBAR UTVECKLING	25
6. DET INTERNATIONELLA NORDEN – NORDISKT SAMARBETE I EUROPEISK RAM.....	27
6.1 SAMARBETSMINISTRARNAS ÖVERORDNADE RIKTLINJER	27
6.2 DET INOMNORDISKA SAMARBETET	27
6.3 NORDENS VÄSTLIGA GRANNAR.....	27
6.4 SAMARBETE MED ANDRA INTERNATIONELLA ORGANISATIONER.....	28
7. REGIONALT SAMARBETE I ÖSTERSJÖOMRÅDET.....	29
7.1 CBSS	29
7.2 SPECIELLT OM BARENTSSAMARBETET OCH DET ARKTISKA SAMARBETET.....	29
7.3 DEN NORDLIGA eDIMENSIONEN - OM INFORMATIONSTEKNOLOGISK POLITIK	30
8. NORDISKA MINISTERRÅDETS SAMARBETE MED ESTLAND, LETTLAND OCH LITAUEN	31
9. NORDISK-BALTISKT SAMARBETE I INSTITUTIONER	33
10. NORDISKA MINISTERRÅDETS SAMARBETE MED NORDVÄSTRA RYSSLAND.....	35
11. ETT NORDISKT FORSKNINGS- OCH INNOVATIONSNUM	37
11.1 BEHOVET AV ETT FORSKNINGS- OCH INNOVATIONSNUM I NORDEN	37
11.2 NÅGRA EXEMPEL PÅ FRAMGÅNGSRIKT NORDISKT SAMARBETE.....	37
11.3 SYNERGIEFFEKT MELLAN FORSKNING OCH INNOVATION	37

12. VERKSAMHETEN I FACKMINISTERRÅDEN UNDER 2003/2004	41
12.1 UTBILDNING	41
12.1.1 Projektet "A School for All"	41
12.1.2 Nordiskt och europeiskt yrkesutbildningssamarbete.	41
12.1.3 Vuxnas lärande	41
12.2 KULTUR	42
12.2.1 EU:s Nordliga Dimension	42
12.2.2 Kulturprojekt med Västbalkan	42
12.2.3 Nordisk designutställning på turné i Europa	42
12.2.4 Film och medier	43
12.2.5 Barn och unga	44
12.3 MILJÖ- OCH RESURSPOLITIK	44
12.3.1 Miljö	44
12.3.2 Regionalpolitik	46
12.3.3 Energi	47
12.3.4 Transportpolitik	49
12.3.5 Jord- och skogsbruk	49
12.3.6 Det nordiska fiskesamarbetet	50
12.3.7 Livsmedelspolitik	51
12.4 NÄRINGS-, EKONOMI- OCH FINANSPOLITIK	52
12.4.1 Näringspolitik	52
12.4.2 Ekonomi- och finansområdet	53
12.4.3 Konsumentpolitik	53
12.4.4 Byggande och bostad	54
12.5 ARBETSMARKNAD OCH ARBETSMILJÖ	54
12.6 SOCIALA FRÅGOR OCH HÄLSOPOLITIK	55
12.6.1 Utvecklingen av Partnership on Public Health and Social Wellbeing	55
12.6.2 Narkotika	56
12.6.3 Jämställdhet mellan könen	56
12.7 LAGSTIFTNINGSSAMARBETE	57
12.7.1 Norden och Europa	57
12.7.2 Samarbetet med Estland, Lettland och Litauen	57
BILAGA – NORDISKA INSTITUTIONER	59

Förord

Det har varit ett särskilt spännande år för Europa. EU kan få - ett konstitutionellt fördrag som skapar ordning och överskådlighet i det europeiska samarbetets regler och villkor. Med de tio nya medlemsländerna får samtidigt denna samverkan en ny dynamik.

Det nordiska samarbetet har en given plats i nordbornas föreställning om internationell samverkan. Den nordiska gemenskapen kan utnyttjas i bygget av ett starkt Europa. I det nya Europa utvecklas just nu ett nätverk av samarbetsrelationer. EU-samarbetet kräver partners med likartade intressen. De framväxande relationerna kan vara mer eller mindre permanenta och överlappar ofta varandra. Det är naturligt att ingå i flera olika samarbeten på en och samma gång. Att spela en aktiv roll i detta nätverksbyggande är en väg till större inflytande. Det etablerade nordiska samarbetet utgör ett naturligt inslag i de större EU-nätverken, säkert ofta förstärkt med de tre baltiska länderna, och även med Polen.

Viktigt är också att mindre länder på andra sätt undersöker hur deras samarbete kan göra dem mera konkurrenskraftiga inom den större europeiska samarbetsramen. Här finns två konkreta exempel inom Nordiska ministerrådet som kan tjäna som pilotfall:

EU är ju inte bara samarbete utan också konkurrens. I samverkan kan de nordiska - och baltiska - länderna erbjuda en marknad för människor och kapital som står sig bättre i jämförelse med andra delar av Europa än vad varje land kan göra själv. Därför har man från de nordiska ländernas sida prioriterat arbetet med att ta bort gränshinder högt.

Ett annat exempel på ett konkret och regionalt men EU-relaterat samarbete visade de nordiska forskningsministrarna upp under sommaren. Då bildade man NordForsk, ett nordiskt organ med uppgift att söka förena de enskilda ländernas forskningsprioriteringar. Idén är lika enkel som angelägen: även framgångsrika forskningsländer, som de nordiska, behöver varandra för att vara riktigt attraktiva i kampen om europeiska forskningsmedel och gemensamma europeiska infrastrukturinvesteringar. Tillsammans med Nordisk innovationscenter kan NordForsk bilda basen i ett nordiskt rum för forskning och innovationer, vilket kan öka de nordiska ländernas konkurrensförmåga också inom EU.

Exemplen kan och bör bli flera på hur vi kan utnyttja och utveckla gamla relationer för att passa in i en ny politisk miljö i Europa. Att göra detta är en spännande utmaning och ytterst en förutsättning för Nordens välstånd och trygghet. Det är i den riktningen som de nordiska länderna måste gå.

Syftet med denna rapport är att ge en kort beskrivning av vad som har skett i det nordiska samarbetet i, och också med, Europa under det gångna året. I rapporten presenteras även samarbetet med våra grannar i EU – Estland, Lettland, Litauen – och med nordvästra Ryssland.

Rapporten har utarbetats till parlamentarikerna i Nordiska rådet men bör ha intresse också i ett vidare sammanhang. Kommentarer från Nordiska rådet och andra är varmt välkomna.

Köpenhamn i september 2004

Per Unckel
Generalsekreterare

1. Norden som en region i det utvidgade EU

1.1 Inledning

I enlighet med en rekommendation från Nordiska rådet utarbetar Nordiska ministerrådet (NMR) varje år en rapport om sina aktiviteter i ett europeiskt sammanhang. Rapporten fokuserar på aktiviteter som Nordiska ministerrådet är direkt ansvarigt för.

Årets rapport visar att Nordiska ministerrådet nu i stigande grad gör Europafrågorna till en integrerad del av verksamheten. Verksamheten präglas av nordisk samverkan inom EU/EES, en fördjupad samhörighet med de baltiska länderna, och ett fortsatt gott samarbete med nordvästra Ryssland. Samarbetet med Polen har blivit viktigare. Ministerrådet har etablerat sig som en viktig aktör inom EU:s Nordliga Dimension.

1.2 Översikt

Rapporten är indelad i tolv kapitel. *Kapitel 2* beskriver statistiken i Norden i förhållande till det övriga Europa. *Kapitel 3* redovisar Nordiska ministerrådets arbete som ”implementing partner” i EU:s andra handlingsplan för den Nordliga dimensionen.

I *kapitel 4* anges ramarna för det nordiska samarbetet i ett europeiskt sammanhang och här fördjupas sådana frågor som berörts i kapitel 1. *Kapitel 3* följer upp med en uppdaterad redogörelse för det regionala samarbetet i Östersjöområdet samt för samarbetet i Barentsregionen och i Arktis.

I *Kapitel 5* redovisas arbetet med revideringen av den nordiska strategin för hållbar utveckling. Den reviderade strategin föreläggs Nordiska rådet i november.

I *Kapitel 6 och 7* beskrivs det nordiska samarbetet i en europeisk ram. Här behandlas också samverkan med övriga regionala organisationer i Nordeuropa.

Kapitel 8, 9 och 10 redogör närmare för samarbete med Estland, Lettland och Litauen samt nordvästra Ryssland och för processerna med att utarbeta nya riktlinjer för samarbetet. Här redovisas även generalsekreterarens uppdrag från de nordiska statsministrarna att undersöka förutsättningarna för att involvera de baltiska länderna i de nordiska institutionernas¹ samarbete.

Det nordiska samarbetet med de baltiska länderna är på väg in i en ny fas. Tio års biståndspräglat samarbete går nu över i ett samarbete mellan jämbördiga parter. Samarbetet har hög prioritet. Under sensommaren genomfördes konsultationer med de baltiska ländernas regeringar om förutsättningarna för samarbetet. Nordiska rådet föreläggs förslag till nya riktlinjer för detta samarbete vid sessionen i november i år.

När Nordiska investeringsbanken (NIB) från och med årsskiftet 2004/2005 blir en nordisk-baltisk institution, med de tre baltiska länderna som fullvärdiga medlemmar i banken, är detta ett tecken på de nordiska ländernas strävan att utveckla ett allt tätare politiskt och institutionellt samarbete med

¹ Se bilagan för en förteckning över de nordiska institutionerna.

dessa länder. Nordiska ministerrådets generalsekreterare har i uppdrag av de nordiska statsministerrarna att undersöka om andra nordiska institutioner kan komma ifråga för en motsvarande omvandling till gemensamma institutioner för de nordiska och baltiska länderna.

Under hösten 2004 inleds konsultationer med berörda ryska myndigheter, centralt och regionalt, om förutsättningar för ett fortsatt gott samarbete mellan Norden och nordvästra Ryssland. Nordiska rådet förlägger förslag till riktlinjerna. Riktlinjerna tas successivt i bruk redan under 2005. Se vidare kapitel 9.

Kapitel 11 fokuserar på inrättandet av ett nordiskt forsknings- och innovationsrum som syftar till att stärka Norden som en region i Europa och globalt. Här redogörs för NordForsk, ett nordiskt organ med uppgift att söka förena de enskilda ländernas forskningsprioriteringar och för Nordiskt InnovationsCenter (NICE).

Slutligen innehåller *Kapitel 12* en översikt över Nordiska ministerrådets aktiviteter med europeisk inriktning inom de olika fackministerråden under perioden 2003/2004. Nordiska ministerrådets aktiviteter omfattar näst intill alla politiska områden som återfinns i departement och ministerier samt i den offentliga administrationen i övrigt, med undantag för utrikes- och säkerhetspolitik. Som *bilaga* återfinns en översikt över de 30 nordiska institutionerna och deras webbadresser.

2. Norden i siffror

2.1 Ekonomiska resultat

Norden är en integrerad del av Europa som genom EU-utvidgningen, fått ny stimulans. Den europeiska unionen förstärker samarbetet mellan medlemsländerna. När gränsen rivs mellan Europas stater skärps samtidigt konkurrensen. I följande avsnitt ges en överblick över Norden och Europa genom ett antal centrala nyckeltal.

2.2 Levnadsstandard, BNP-tillväxt, produktivitet, offentlig balans, arbetslöshet och sysselsättningsgrader samt prishöjning.

De nordiska länderna är bland de rikaste länderna inom EU. Figur 1 visar skillnaden i inkomstnivå mellan de nordiska länderna och EU-genomsnittet EU-15 och EU-25. Norge är klart det rikaste landet både i nordisk och europeisk regi.

Diagram 1. Genomsnittlig inkomst per invånare i Norden mätt i förhållande till EU-15 genomsnittet. Index EU=100, BNP i PPS

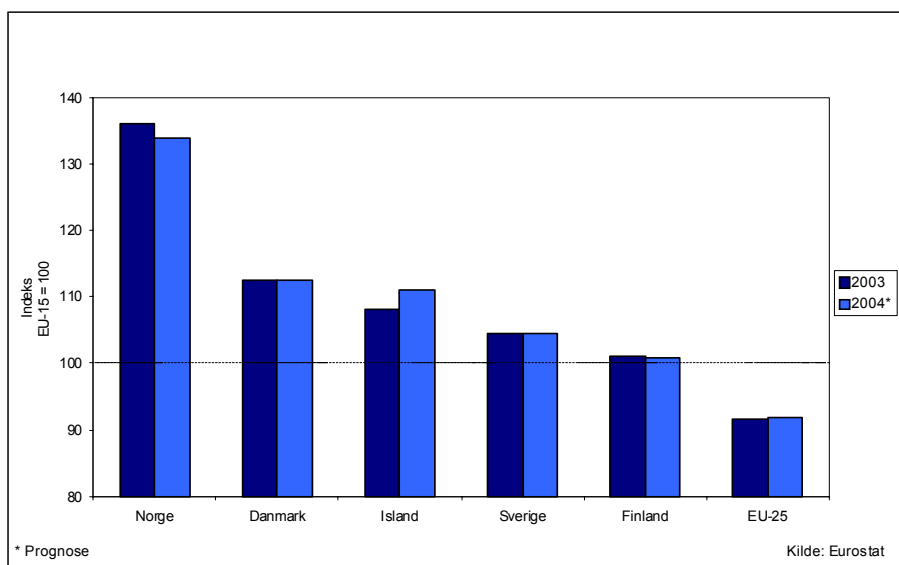

Diagram 2. BNP-tillväxt i % -
konstanta priser 1995=100

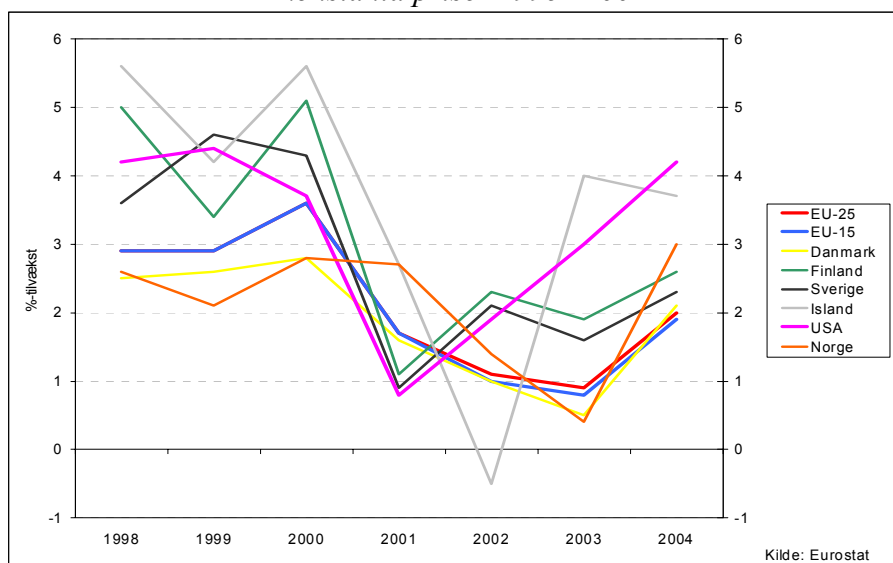
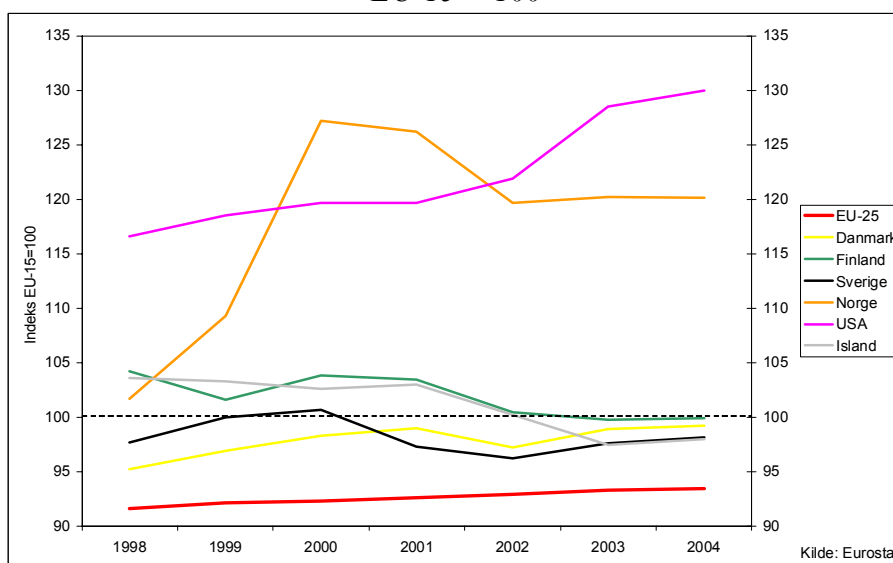
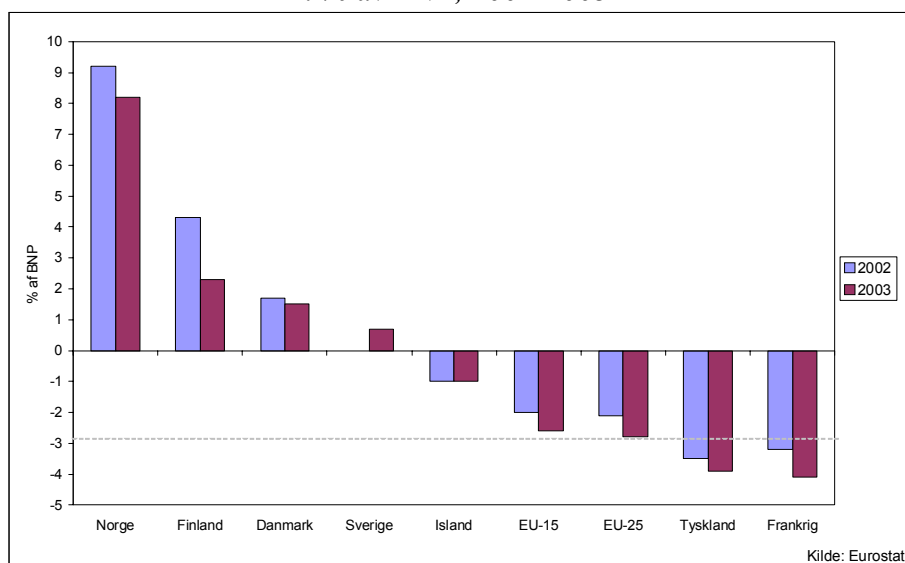

Diagram 3. Arbetsproduktivitet per sysselsatt -
EU-15 = 100

*Diagram 4. Offentlig budgetbalans
i % av BNP, 2002-2003*

Ökningen av BNP i de nordiska länderna har under de senaste 6-7 år följt samma trend som EU-15 och EU-25 (Diagram 2).

Med hänsyn till den offentliga sektorns totala budgetbalans (Diagram 4) uppvisar de flesta nordiska länderna överskott. Norge har det klart högsta överskottet på omkring 8 procent av BNP år 2003, medan Finland, Sverige och Danmark ligger på en nivå omkring 1-2 procents överskott. Bara Island uppvisar ett underskott på ca. 1 procent av BNP. Därmed uppfyller alla de nordiska länderna EU:s budgetvillkor att underskottet på den offentliga budgetbalansen inte får överstiga 3 procent av BNP.

*Diagram 5. Arbetslöshet,
% av arbetsstyrkan - 2003*

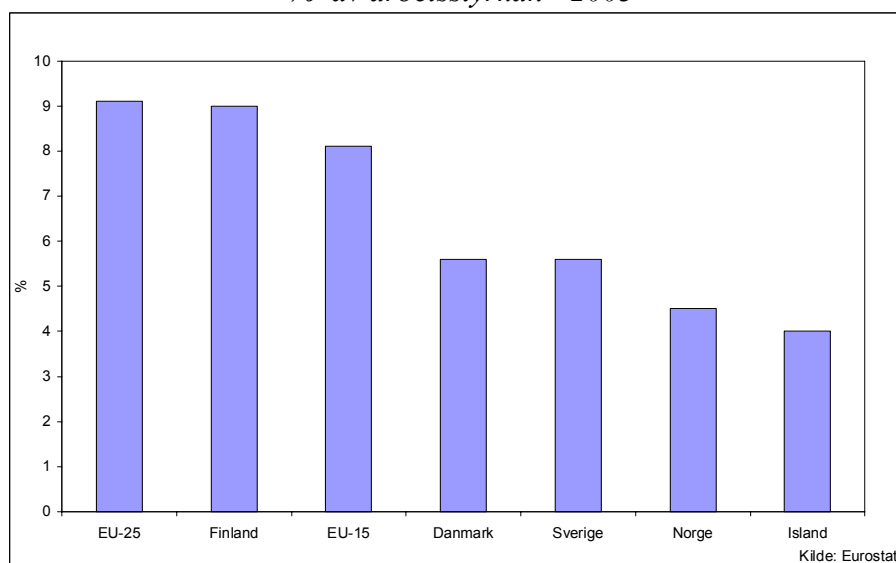
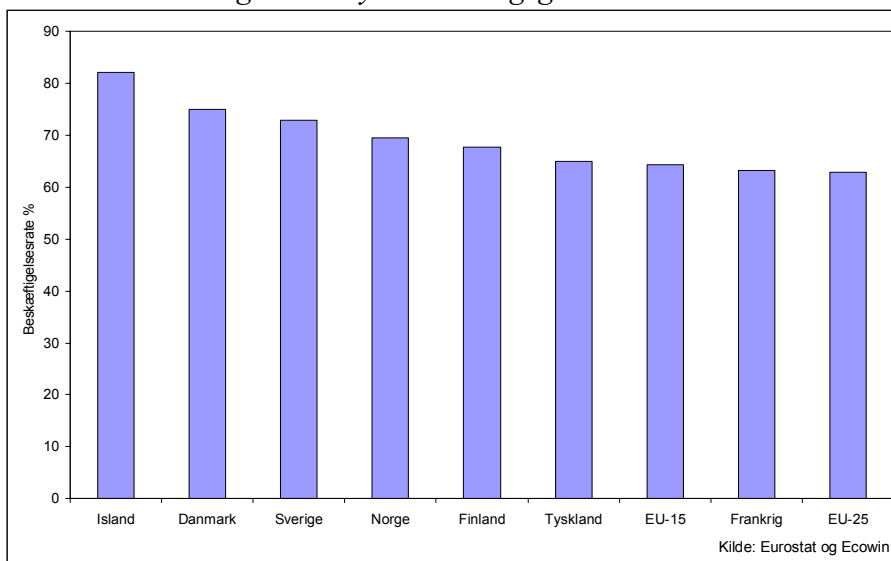
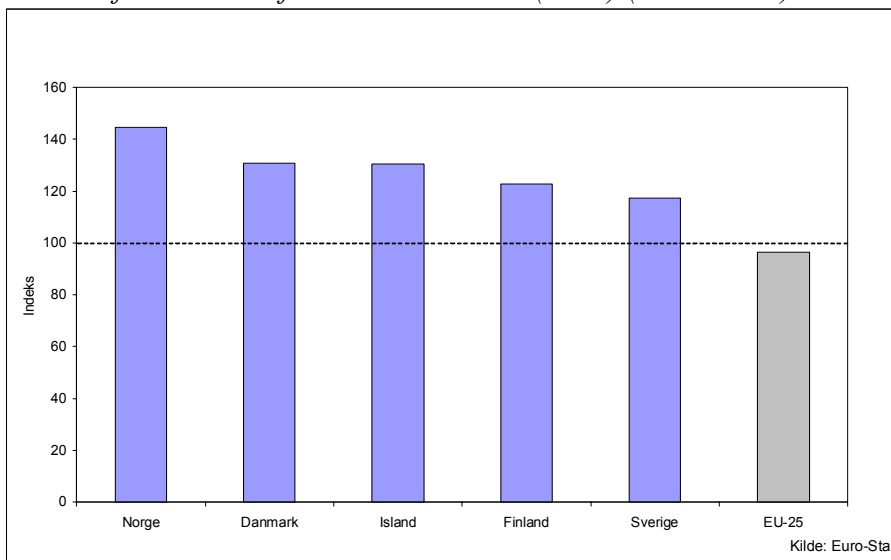

Diagram 6. Sysselsättningsgraden - 2003

Siffrorna för arbetslöshet och sysselsättningen visar att de nordiska länderna generellt kännetecknas av låg arbetslöshet (Diagram 5) och en hög sysselsättningsgrad (Diagram 6).

Diagram 7. Jämförd prinsnivå i PPS
för Norden i förhållande till EU (2002) (EU15=100)

Prisindexet i diagram 7 är beräknat utifrån EU-15 genomsnittet (EU-15 = 100). Om indexet för ett lands respektive komparativa prinsnivå är högre/lägre än 100 då är landet relativt dyrare/billigare jämfört med EU-genomsnittet.

Prisnivån i Norden är klart högre än genomsnittet i såväl EU-15 som EU-25. Prisindexet inkluderar indirekta skatter och avgifter (moms, gröna avgifter m.m.) och representerar därför de marknadspriser som konsumenterna står inför. De nordiska länderna har en hög skatte- och avgiftsnivå i EU, vilket avspeglas i indexet. Det är emellertid också betydlig skillnad inbördes i prisnivån mellan de nordiska länderna. Norge ligger på den klart högsta nivån i Norden. Omvänt har Sverige den lägsta totala prisnivån bland de 5 nordiska länderna.

2.3 Fertilitetsgrader, förväntad livslängd, arbetsstyrkan, genomsnittlig pensionsålder och försörjningskvoten.

Ändringar i den förväntade livslängden, arbetsstyrkans storlek, pensionsåldern m.m. har inflytande bl.a. på de offentliga förpliktelserna.

Dessa parametrar kommer bl.a. att ge inblick i var de kommande årens utmaningar och behov inom EU och de nordiska länderna primärt ligger.

*Diagram 8. Arbetsstyrkan,
% av befolkningssiffran*

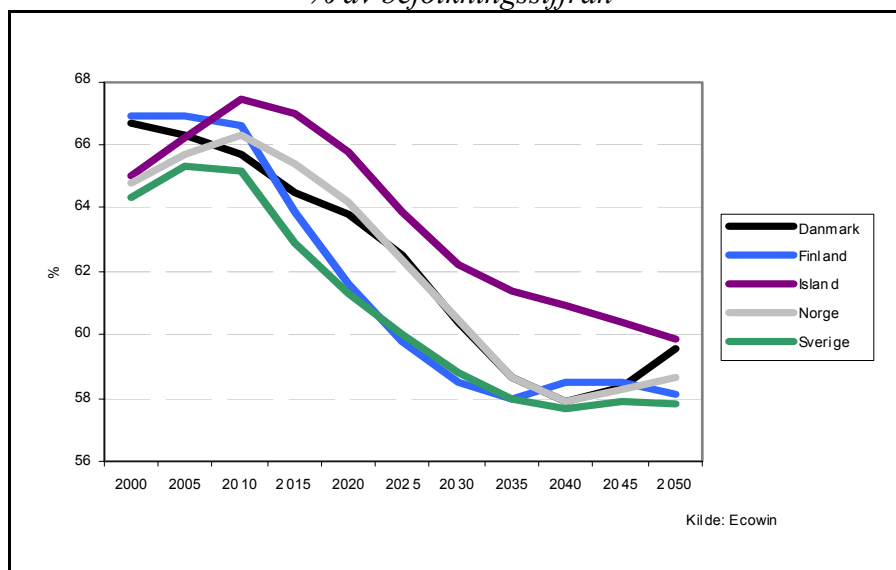
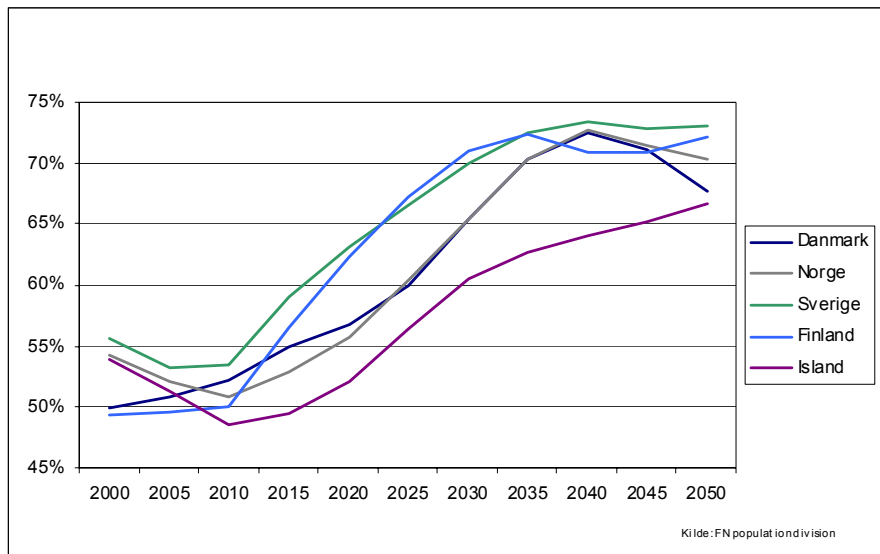

Diagram 9. Försörjningskvoten i Norden

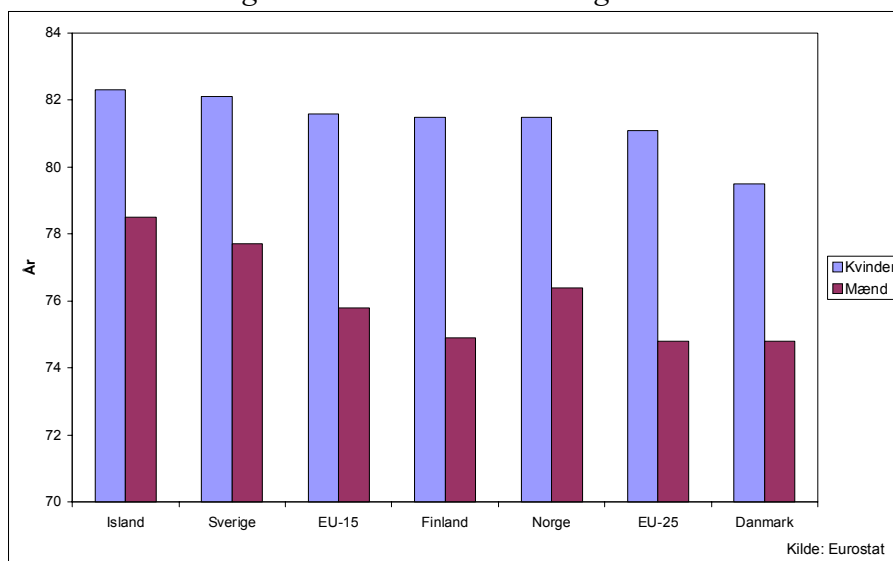

Arbetsstyrkan förväntas nå sin topp under dessa år i Danmark, Finland och Sverige. Befolkningsframskrivningarna visar att arbetsstyrkan från år 2010 måste förväntas vara fallande i alla de nordiska länderna. I Norge och Island väntas arbetsstyrkan således att nå toppen lite senare än i resten av de nordiska länderna nämligen omkring 2010. Island skiljer ut sig då arbetsstyrkan förväntas att ske i ett lägre tempo än i resten av de nordiska länderna.

Försökskvoten visar antalet personer i åldern 0-15 plus personer i åldern 65 och över i procent av de arbetsföra i åldern 15-64. En försökskvot på 50 procent visar att det finns två personer i arbete för varje person utanför arbetsstyrkan. Det är därmed 2 för att försörja 1 person som inte har arbete.

Från omkring år 2010 väntas försökskvoten stiga från en nivå på omkring 50-60 procent till mellan 65-75 procent från år 2040. Island kommer under perioden att ha den lägsta försökskvoten medan Sverige och Finland under perioden kommer att ligga högst placerade. Utvecklingen i försökskvoten belyser således att antalet äldre kommer att stiga kraftigt jämfört med antalet personer i arbetsstyrkan.

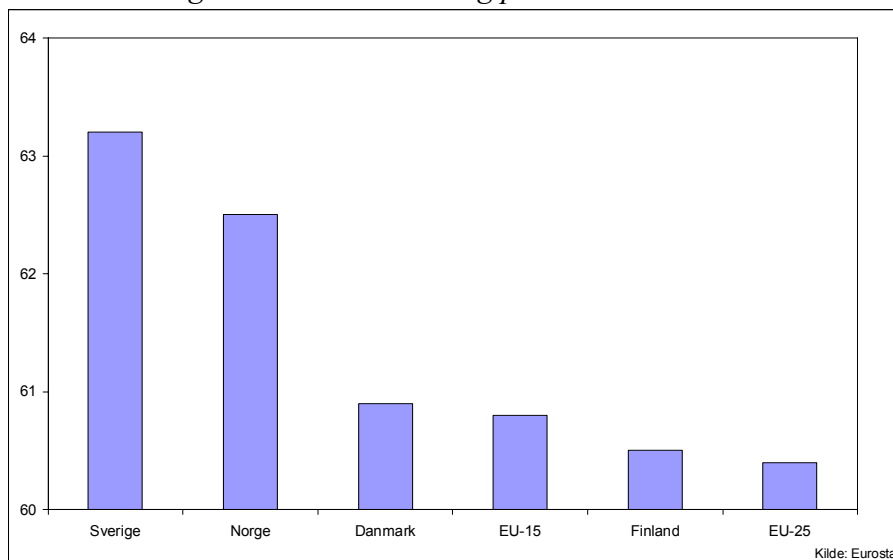
Diagram 10. Förväntad livslängd - 2002

Kvinnor lever i allmänhet längre än män i de nordiska länderna. Genomsnittsåldern för kvinnor ligger generellt på samma nivå i Norden med bara Danmark som undantag. Omvänt finns det större svängningar mellan länderna med hänsyn till den genomsnittliga levnadsåldern för män, där Island ligger högst med ca. 78,5 år mot den lägsta i Danmark på ca. 74,5 år.

I absoluta siffror har den förväntade livslängden för män stigit med mellan 2 och 4 år sedan 1992. För kvinnor är denna siffra mellan 1 och 2,5 år (Diagram 10).

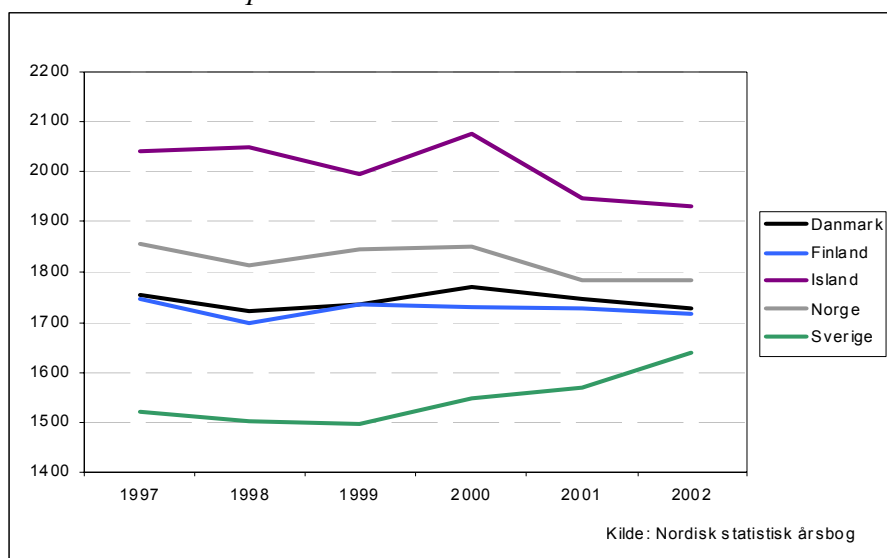
Diagram 11. Genomsnittlig pensionsålder - 2002

Arbetande i de nordiska länderna stannar i allmänhet kvar längre på arbetsmarknaden än arbetande i resten av Europa. Sverige ligger, bortsett från Island, högst av de nordiska länderna med en genom-

snittlig pensionsålder på ca. 63 år. Finland ligger lägst med en pensionsålder på ca. 60 år. Island skiljer ut sig med en pensionsålder på närmare 70 år (Diagram 11).

Diagram 12. Totala fertilitetsgraden, levandefödda per 1000 kvinnor i åldern 15-49

Utvecklingen i de enskilda nordiska ländernas fertilitetsgrader har varit relativt stabil. Island ligger klart högst med en fertilitetsgrad omkring 2000. I den andra ändan som det lägst rangordnade landet ligger Sverige med en fertilitetsgrad nere på omkring 1600. De resterande nordiska länderna Danmark, Finland och Norge ligger alla på samma nivå med en fertilitetsgrad på omkring 1700-1800. Det finns inget av de nordiska länderna som ligger över 2000, vilket är värdet som sägs bibehålla befolkningstalet om man inte räknar med nettoinvandringen. En befolkningstillväxt förekommer således vid fertilitetsgrader på över 2000. Dock är det vid en positiv nettoinvandring, även om fertilitetsgraden ligger på under 2000, möjligt att den totala befolkningstillväxten är stigande (Diagram 12).

2.4 Statistiska nyckeltal

	EU-15	EU-25	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
BNP per capita, 2003, PPS, EU-15 = 100	100	92,3	112,7	101,1	107,7	136,6	104,5
BNP tillväxt i %, 1995-priser, 2003	0,8	0,9	0,5	1,9	4	0,4	1,6
Arbetsproduktivitet per sysselsatt EU-15 = 100, 2003	100	93,3	98,9	99,7	97,4	120,2	97,6
Offentlig budgetbalans i % av BNP, 2003	-2,6	-2,8	1,5	2,3	-1	8,2	0,7
Arbetslöshet, Totalt, 2003	8,1	9,1	5,6	9	4	4,5	5,6
Sysselsättningsgraden, 2003	64,4	62,9	75,1	67,7	82,1	69,6	72,9
Jämförd prisnivå i PPS EU-15 = 100, 2002	100	96,4	130,7	122,7	130,5	144,7	117,3
Förväntad livstid från födsel, 2002							
- Män	75,8	74,8	74,8	74,9	78,5	76,4	77,7
- Kvinnor	81,6	81,1	79,5	81,5	82,3	81,5	82,1
Genomsnittlig pensionsålder	60,8	60,4	60,9	60,5	n.a.	62,5	63,2
Total Fertilitetsgrad, 2002 levandefödda per 1000 kvinnor i åldern 15-49	n.a.	n.a.	1725	1718	1931	1784	1639

3. Den andra handlingsplanen för Nordliga Dimensionen 2004 – 2006

3.1 Nordiska ministerrådet säkerställer de nordiska regeringarnas målsättningar

3.1.1. Rapporter

Europeiska unionens handlingsplan för Nordliga Dimensionen är unionens initiativ för att i högre grad koordinera redan befintliga program av betydelse för norra Europa, både vad gäller innehåll och finansiering.² Det rör sig alltså inte om ett självständigt program i egentlig mening och den saknar en egen budget. Ett lyckat genomförande förutsätter samarbete mellan EU-kommissionen och andra relevanta aktörer, och då inte enbart regeringar och myndigheter, utan även regionala organisationer och icke-statliga organisationer.³

Nordiska ministerrådet har en uppgift att säkerställa att målsättningar som de nordiska regeringarna gemensamt formulerar för sitt samarbete nås på bästa sätt. Ministerrådet har tagit initiativ till ett aktivt nordiskt samarbete med andra internationella organisationer, med utgångspunkt i den ansvars- och kompetensfördelning som gäller mellan organisationerna.⁴ I linje med de nordiska regeringarnas uppdrag är nu ministerrådet i färd med att etablera, och vidareutveckla, samarbetsrelationer mellan de aktörer som nu genomför handlingsplanen för Nordliga Dimensionen 2004–2006.

Nordiska ministerrådet har publicerat två rapporter om sitt arbete med Nordliga Dimensionen:

- Submission of the Nordic Council of Ministers in preparation for the new Northern Dimension Action Plan 2004-2006, mars 2003⁵
- Nordiska ministerrådets genomförande av den andra handlingsplanen för Nordliga Dimensionen 2004-2006, april 2004⁶

² http://europa.eu.int/comm/external_relations/north_dim/index.htm

³ Det geografiska området för Nordliga Dimensionen omfattar Island i väst till nordvästra Ryssland i öst. Barents och Kara hav i norr till Östersjöns södra kust. Handlingsplanen omfattar EU:s medlemsstater samt tre partnerländer, Island, Norge och Ryska Federationen.

⁴ Norden – En samarbetande region, NSK/MR-SAM 55/2002 rev. 4.

⁵ Rapporten finns endast på engelska. Se <http://www.norden.org/pub/velfaerd/europa/sk/ANP03-725northerndimension.asp>

⁶ <http://www.norden.org/pub/velfaerd/europa/sk/ANP2004738.asp>

3.1.2 Partnerskapet som arbetsform

Ett lyckat resultat förutsätter lämpliga arbetsformer. Som kommer att framgå nedan i flera av redogörelserna för de olika politikområdena har Nordiska ministerrådet goda erfarenheter av *partnerskapet* som arbetsform när det gäller att genomföra handlingsplanen för Nordliga Dimensionen. Partnerskapet för hälsa och livskvalitet, där bland andra elva EU-länder och EU-kommissionen deltar, kan tjäna som illustration. Partnerskapet omfattar områden som folkhälsa, sociala förhållanden, bekämpning av narkotika, barn och unga, jämställdhet, arbetsmiljö och andra närliggande frågor som Nordiska ministerrådet arbetar med. Ett annat exempel är energisamarbetet inom BASREC (Baltic Sea Region Energy Co-operation) och miljö partnerskapet NDEP.

Nordiska ministerrådet har goda erfarenheter av att vara ”implementing partner” i handlingsplanen genom egna, självständiga initiativ i nordvästra Ryssland, Estland, Lettland, Litauen samt i Arktis, och från samarbetet med andra aktörer.

3.1.3 Nordiska ministerrådets initiativ redovisas på Internet

I handlingsplanen för den Nordliga Dimensionen betonar EU-kommissionen att det är viktigt att skapa ett flöde av information om initiativ och resultat. Nordiska ministerrådet välkomnar kommissionens initiativ ”Northern Dimension Information System” (NDIS) där fakta om alla aktörers initiativ återges.⁷ Systemet lägger grunden till såväl ett förbättrat informationsutbyte som ett effektivare samarbete mellan de relevanta aktörerna. Nordiska ministerrådet gör sina aktiviteter inom den Nordliga Dimensionen tillgängliga i NDIS.

⁷ http://europa.eu.int/comm/external_relations/north_dim/nis/index.htm

4. Att ta bort gränshinder

4.1 Fri rörlighet och öppna gränser i Norden

Fri rörlighet och öppna gränser är avgörande för utvecklingen av våra länder och för dem som bor där. I det nordiska samarbetet prioriteras därför den uppgiften att ta bort gränshinder. När EU utvidgas och ekonomin globaliseras måste länderna i Norden kunna utveckla ett ännu tätare samarbete för att bli mer konkurrenskraftiga och vara dynamiska med en öppen och flexibel arbetsmarknad.. Norden har en lång tradition ifråga om att riva gränshinder. Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden upprättades 1954. Därpå följde den nordiska passunionen. I EU kom detta många år senare.

Det går inte att ta bort alla gränshinder en gång för alla. Nya hinder uppstår lätt. Den tidigare danske statsministern Poul Schlüter utnämndes år 2003 till den svenska samarbetsministerns särskilde representant i arbetet med att ta bort gränshinder i Norden. Syftet var att få bort onödiga gränshinder *mellan* de nordiska länderna. Vid Nordiska rådets session i oktober 2003 redovisade Poul Schlüter hur gränshinder för fysiska personers rörlighet i Norden skulle kunna tas bort. Arbetet byggde bl.a. på den tidigare finske samarbetsministern, ambassadören Ole Norrbacks utredning ”Nordbornas rättigheter”.

Förslagen fokuserade på gränshinder som rör fysiska personer som arbetar, bosätter sig eller studerar i ett annat nordiskt land än det egna. Sociala frågor, skatter, arbetsmarknad och utbildning fick särskild uppmärksamhet. De nordiska näringsministrarna tog i september 2003 initiativ till att sätta näringslivets gränshinder på dagordningen. En katalog över sådana gränshinder har nu tagits fram. Arbetet fortsätter under 2004 och det får hög prioritet i de kommande årens näringspolitiska samarbete och i det allmänna arbetet med att ta bort gränshinder i Norden.⁸

Det finns en klar koppling mellan det nordiska arbetet med att ta bort gränshinder och EU:s inre marknad, då Norden för den inre marknaden ett steg längre och visar vägen. Genom ett gemensamt genomförande av EU:s rättsakter, gemensamma lägesanalyser, uppdateringar av nordiska avtal och konventioner, god information till medborgarna och andra liknande initiativ skapar det nordiska samarbetet en ”inre” inre marknad i Norden.

4.2 Hallå Norden

Hallå Norden är Nordiska ministerrådets informationstjänst för privatpersoner som rör sig mellan de nordiska länderna och som på ett eller annat sätt får problem i byråkratin. Hallå Norden hjälper till med information för personer som vill arbeta, studera, söka arbete eller bosätta sig i ett annat nordiskt land.

För att skapa bättre informationsmöjligheter för nordbor bygger Hallå Norden upp ett tätare samarbete med de bilaterala informationstjänsterna och gränskommittéerna i Norden. Ett Gränspolitiskt forum är under utveckling. Detta forum skall skapa ett formaliserat nätverk mellan specialister på olika områden för att lättare kunna erbjuda privatpersoner kvalificerad rådgivning samt för att sam-

⁸ www.norden.org/grensehindringar/sk/index.asp

verka mot olika gränsbarriärer. Hallå Nordens webbportal⁹ skall fungera som nätverkets paraply med bl.a. information om övriga informationstjänster och gränskommittéer.

⁹ www.hallonorden.org

5. Hållbar utveckling

Under de senaste åren har det hänt mycket såväl internationellt som regionalt och lokalt beträffande hållbar utveckling, vilket fortfarande är en omfattande utmaning. Nordiska ministerrådet har arbetat för att främja och implementera den nordiska strategin ”Hållbar utveckling – en ny kurs för Norden”, vilken antogs av de nordiska statsministrarna och trädde i kraft den 1 januari 2001. Strategin¹⁰ innehåller de nordiska ländernas långsiktiga mål för hållbar utveckling till år 2020 tillsammans med de mål och åtgärder som är nödvändiga under perioden 2001-2004 för att uppnå dessa långsiktiga mål för en rad fackministerråd och handlingsområden.

Länderna följer aktivt upp strategin och Nordiska ministerrådet har startat handlingsprogram och projekt för uppfyllande av mål och insatser. Projekt beträffande tvärssektoriella förhållanden har utvecklats och implementerats.

I förlängningen av att Nordiska ministerrådets strategi skickades som ett bidrag till EU:s vårtoppmöte 2002 i Barcelona har den nordiska strategin blivit en inspirationskälla för den vidare utvecklingen av EU:s strategi beträffande hållbar utveckling och integration av miljö samt hållbar utveckling av all politik inom EU.

Den nordiska strategin för hållbar utveckling kompletteras med en uppsättning indikatorer. Detta är ett led i den fortsatta insatsen för att säkerställa en positiv utveckling samt ett sätt att övervaka och mäta de antagna strategiernas implementering på. Rapporten beträffande indikatorer skickades som ett nordiskt bidrag till den löpande EU-processen och till OECD i juni 2003.

Liksom EU:s hållbarhetsstrategi är under revision så har revideringen av den nordiska strategin om hållbar utveckling startats år 2003.¹¹ Strategin ökar fokus på den sociala och ekonomiska dimensionen. Strategin kommer därför i högre grad än tidigare att stödja Lissabonprocessen. EU:s strategi för hållbar utveckling, som antogs i Göteborg 2001, och resultaten från världstoppmötet i Johannesburg 2002 (WSSD) avspeglas i den reviderade strategin. Således kommer man bl.a. i hög grad att fokusera på hållbar produktion och konsumtionsmönster, vilket är i linje med EU:s 10 års program för detta och målsättningarna från WSSD i Johannesburg. Strategin läggs fram för Nordiska Rådet som ministerrådsförslag 2004.

Under resans gång har det varit kontakt mellan Nordiska ministerrådet och EU-Kommissionen. Den reviderade strategin träder i kraft 2005.

Nordiska ministerrådet har informerat om den nuvarande strategin på internationella möten och seminarier i Europa. NMR har bland annat haft två seminarier om hållbar utveckling i januari 2003 och 2004 i Köpenhamn, ett seminarium om god förvaltning i Petrozavodsk, Ryssland i maj samt en konferens i Gdansk i november 2003. Ämnet var i fokus på konferensen ”Nordens agenda, jordens agenda” i Göteborg september 2004. Aktiviteter av den här typen kommer att fortsätta.

¹⁰ www.norden.org/baeredygtig_udvikling/sk

¹¹ www.europa.eu.int/comm/sustainable/pages/strategy_en.htm
www.europa.eu.int/comm/sustainable/pages/review_en.htm

6. Det Internationella Norden – nordiskt samarbete i europeisk ram

6.1 Samarbetsministrarnas överordnade riktlinjer

Dokumentet ”Det Internationella Norden – nordiskt samarbete i europeisk ram”¹² innehåller Samarbetsministrarnas överordnade riktlinjer för den successiva utvecklingen av Nordiska ministerrådets internationellt orienterade verksamhet under de närmaste åren. Detta innebär att samtliga fackministerråd har till uppgift att tillrättalägga sin politik och planering i överensstämmelse med de överordnade riktlinjerna. En väsentlig, generell utvecklingslinje tar sikte på att fördjupa både de formella och informella överläggningarna mellan de nordiska ministrarna för att stärka inflytandet i EU. Statsministrarnas samrådsmodell, vilken bl.a. är kopplad till möten i Det Europeiska Rådet, utgör hävstångsverkan för utveckling av samråd på flera ministerområden, några ministerråd har rotade traditioner för ganska vidsträckta samråd, medan andra har en praxis under etablering.

6.2 Det inomnordiska samarbetet

Det inomnordiska samarbetet har ständigt en internationell – framförallt europeisk - referensram, vilken utgör måttstock för insatsen. Det gäller bl.a. ansträngningarna att skapa maximal rörlighet inom Norden. Arbetet med gränshinder fortsätter och kommer att expandera via en speciell näringslivsorienterad insats utöver den insats, vilken under 2003-2004 primärt har fokuserat på individer och familjer i Norden. Den ”inre marknaden” i Norden ska ligga längst framme inom den större europeiska marknaden. Se vidare 1.6.

En motsvarande ansträngning ligger bakom den pågående *reform av det nordiska forsknings- och innovationssamarbetet*, vilket ska stärka Nordens internationella konkurrensförmåga bl.a. genom att man kompenserar så mycket som möjligt för de nationella fackmiljöernas litenhet. Syftet är att skapa ett strategiskt, nordiskt forsknings- och innovationsrum, vilket samtidigt kan fungera som ett regionalt bidrag till EU-visionen om ett europeiskt forskningsrum. Detta kommer framöver att innebära ett tätt samarbete mellan forskning & utveckling (F&U) inom de högre läroanstalterna och den F&U som sker inom näringslivet för att exponera och utnyttja upplagda synergiverkningar. I institutionell mening är reformen förbunden med en omfattande omläggning av samnordiska forskningsinstitutioner till nationellt förankrade institutioner med nordiska aktivitetsförpliktelser. Härmed frigörs insatser och medel till ny och aktiv nordisk F&U-prioritering. Ett reformutslag som är förknippat med denna process består av etablering av en helt ny samnordisk forsknings- och innovationsinstitution NordForsk (som tar över NorFa och FPR) samtidigt som det sker en omläggning av Nordisk Industrifond/Nordtest till det nya Nordiskt Innovationscenter, NICE. Se kapitel 7.

6.3 Nordens västliga grannar

Nordiskt samarbete och Nordens västliga grannar är i stigande grad i fokus bl.a. som en följd av samarbetsministrarnas initiativ till att en samnordisk arbetsgrupp år 2003 utarbetade en särskild redogörelse om Väst-Norden i det nordiska samarbetet.¹³ Baserat på samarbetsministrarnas principiella anslutning till arbetsgruppens förslag pågår en uppföljning av dessa inom ramarna för de en-

¹² http://www.norden.org/pub/velfaerd/europa/sk/ANP03_750.asp

¹³ http://www.norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/sk/ANP03_732.asp

skilda fackministerrådens initiativ. Som ett led i strävanden att stärka det nordiska samarbetet i Väst-Norden inleds en tätare kontakt med Väst-Nordens kustnära grannland. Ett exempel på detta är en ny kontakt mellan de västnordiska undervisnings- och forskningsministrarna och deras kollegor från Kanadas östliga delstater. Nordiska lägger fram en redogörelse om Väst-Norden i det nordiska samarbetet för det Nordiska ministerrådet Rådet under hösten 2004. I detta sammanhang kan även nämnas att också tätare kontakter har odlats med Storbritannien såväl på ämbetsmannanivå som med medlemmar av Parlamentet.

6.4 Samarbete med andra internationella organisationer

Nordiskt samarbete med andra internationella organisationer fick en ny inriktning och prioritet genom samarbetsministrarnas antagande av den politik som anges i ”Norden – En samarbetande region” (dec. 2002). I förlängningen av detta söker man ständigt utveckla samspelet med såväl EU som de regionala organisationerna Östersjörådet (CBSS), Barentsrådet (BEAC) och Arktiskt Råd (AC). Eftersträvningarna går ut på att dels säkra ömsesidig information om mål och handlingar dels att etablera konkret samarbete om projekt eller annan insats där en samverkan kan stödja överensstämmande målsättningar och utlösa synergier i utförandet. På flera sätt har Nordiska ministerrådets samarbete med andra internationella och regionala samarbetsorganisationer hittat en tyngdpunkt i en fokusering på Östersjöområdet och vidare i området för EU:s nordliga dimension. En avgörande orsak till detta måste ses i utvidgandet av EU under 2004, som har inneburit att alla länder med gränser till Östersjön, med undantag för Ryssland, nu är EU-medlemmar. Samtidigt innebär detta en intensifiering av behovet för att utvidga samarbetet med land som från öster gränsar upp till EU. Samarbetets konkreta utveckling omtalas under kapitel 3.

Tätare samarbete med Kommissionen kom också till uttryck vid samarbetsministrarnas möte i Bryssel i maj 2004. Samarbetsministrarna hade således diskussioner med bl.a. kommissionär Verheugen där fokus låg på EU:s framtida grannskapspolitik och möjligheter till ett samarbete om detta mellan EU och Nordiska ministerrådet. Nordiska ministerrådets deltagande och fortsatt intresse i Northern Dimension bekräftades också.

7. Regionalt samarbete i Östersjöområdet

7.1 CBSS

I relation till EU är Nordiska ministerrådets medverkan i formuleringen och genomförandet av EU:s andra handlingsplan 2004-2006 inom ramarna för den Nordliga Dimensionen ett viktigt exempel på ministerrådets nya och aktiva internationellt orienterade samlingslinje. Man har särskilt redogjort för detta arbete i rapporten ”Nordiska ministerrådets genomförande av den andra handlingsplanen för Nordliga Dimensionen 2004-2006”¹⁴, april 2004.

I relation till de regionala organisationerna har man försökt att prioritera möjligheterna till närmare samarbete med speciellt Östersjörådet (CBSS). Ömsesidig information och samordning har förbättrats bl.a. genom regelbundna möten mellan Nordiska ministerrådets sekretariat och Östersjörådets sekretariat. På initiativ av Ministerrådet är möjligheterna till ett samarbete (pilotprojekt) om genomförande av ett samfinansierat och gemensamt projekt för gränsregionalt samarbete inom det baltiska området undersökts konkret. Tills vidare fortsätter Nordiska ministerrådet sin egen insats på det gränsregionala området i samarbete med de baltiska länderna och representanter från regioner på båda sidor om EU:s östliga gräns. Östersjöområdet tas med vid regelbunden koordination.

Ett samarbete mellan Nordiska ministerrådet och CBSS samt EU har startat beträffande IT-användningen inom den Nordliga Dimensionen (Northern e-Dimension). Samarbetet baseras på en given arbetsdelning, vilken innebär att de deltagande parterna var och en står för sin del – en eller flera ”action lines” - av det totala projektet. Det ska senare värderas om erfarenheterna härifrån kan utgöra inspiration för andra potentiella och gemensamma projekt. CBSS och Nordiska ministerrådet har ett gemensamt ledningsansvar för genomförandet av detta.

År 2004 har Nordiska ministerrådets kontakter med Polen intensifierats. Nordiska ministerrådets många intressen delas från polsk sida inte minst p.g.a. läget ut mot Östersjön. Detta kan utgöras av både miljömässiga aspekter och ekonomiska aspekter med hänsyn till att bidra till att Östersjöregionen fortsätter att vara en region som växer. Det isländska ordförandeskapet och Nordiska ministerrådets generalsekreterare hade mot denna bakgrund nyttiga konsultationer i Warszawa under våren. Här enades man bl.a. om att hålla ett årligt konsultationsmöte. Polen har dessutom Nordiska ministerrådets speciella intresse, eftersom Polen övertog CBSS ordförandeskapet från den 21 juni i år. Konstruktiva diskussioner har också ägt rum om ett närmare samarbete mellan Östersjörådet och Nordiska ministerrådet. Diskussioner som följs upp kontinuerligt.

7.2 Speciellt om Barentssamarbetet och det Arktiska samarbetet

Nordiska Ministerrådet har en nära dialog med Barentsrådet och med det Arktiska Rådet. En gemensam nämnare för projektverksamheten i Barentsregionen och Arktis är stabil utveckling.

I Barentsregionen håller de regionala organisationerna varandra orienterade om projekt och samlingsåtgärder som omfattar både de nordiska länderna och nordvästra Ryssland. Nordiska minister-

¹⁴ <http://www.norden.org/pub/velfaerd/europa/sk/ANP2004738.asp>

rådet är observatör i Barentsrådets Regionalråd (BEARC) och bjuds regelbundet in till Barentsrådets (BEACs) CSO-möten.

Nordiska ministerrådet har formell observatörsstatus i Arktiska Rådet (AC) och deltar således i AC:s SAO-möten. Nordiska ministerrådets samarbetsprogram för Arktis ligger till grund för projektverksamheten i de arktiska områdena. Det utarbetas varje år handlingsprogram, som beskriver vilka arktiska projekt som implementeras och finansieras. Dessa projekt handlar till stor del om projekt antagna av Arktiska Rådet där Nordiska ministerrådet är en av flera medfinansörer.

Behovet att koordinera verksamheten bättre har varit tema i samtliga organisationer, Nordiska ministerrådet, Barentsrådet och Arktiska rådet, eftersom alla dessa i större eller mindre grad opererar inom samma geografiska område. En viktig samordnande faktor i samordnande faktor i Barents-samarbetet, det Arktiska samarbetet och närområdessamarbetet är Nordic Environmental Finance Corporation (NEFCO). NEFCO har bl.a. i samarbete med AMAP bidragit till utarbetandet och uppdateringen 2003 av den lista över "Environmental Hot Spots" som legat till grund för prioriteringen av samarbetsprojekt på miljöområdet i Barents regionen.

7.3 Den Nordliga eDimensionen - om informationsteknologisk politik

Den nordlige eDimension under EU-initiativet Den nordliga dimensionen är ett partnerskap för att stimulera samarbetet om IKT. Från den 1 januari 2005 kommer Nordiska ministerrådet att ta gemensamt ansvar för ledningen av detta samarbete med Östersjöområdet. Handlingsplanen (the Northern eDimension Action Plan, NeDAP) består av åtta fokusområden: 1:Internet and Internet Applications in Research and Development; 2:A Secure Information Infrastructure; 3:eSkills/eLearning; 4:eHealth; 5:eGovernment; 6:eIndicators; 7:eEnvironment; 8:eInclusion.

Handlingsplanen, vilken kan betecknas som ett "à la carte" samarbete, baseras på ömsesidigt politiskt intresse, fackliga prioriteringar samt finansiering. Det ska nu undersökas om samarbetet kan locka fram politiskt intressanta och välförankrade förslag med tillhörande finansiering, vilka kan konstituera samarbetet. Enstaka fokusområden bygger på ministerrådets existerande samarbete, vilket således är ordentligt förankrat, utmärkt till bredare internationellt samarbete och därför speciellt har ministerrådets intresse. Detta gäller speciellt fokusområde 1 om Internetforskning och -utveckling (Nordunet-samarbetet) samt fokusområde 6 om statistik för kunskapssamhällets utveckling.

Östersjörådets statsministrar anslöt sig till partnerskap den 21 juni 2004 på 5th Baltic Sea States Summit. Den 26 augusti 2004 anslöt sig även Nordiska ministerrådets IT-ministrar till handlingsplanen.

8. Nordiska ministerrådets samarbete med Estland, Lettland och Litauen

Det nordiska samarbetet med de baltiska länderna är på väg in i en ny fas efter Estlands, Lettlands och Litauens medlemskap i EU sedan maj 2004. Detta innebär att de senaste tio årens biståndspräglade samarbete läggs om till ett samarbete mellan partner på lika villkor.

Samarbetet med Estland, Lettland och Litauen har hög prioritet och en omstrukturering mot bakgrund av EU-utvidgningen är under implementering. Samarbetet med de baltiska länderna kommer att utvecklas vidare inom de områden där det kan vara till ömsesidig nytta och i detta sammanhang ingår Estland, Lettland och Litauen hela tiden mer direkt i dialog om utformning av programmen. I takt med att det politiska samarbetet trappas upp och intensifieras normaliseras även samarbetet mellan nordiska och baltiska myndigheter. Större delar av samarbetet har i ökande grad fått karaktären av ett reguljärt myndighetssamarbete mellan likvärdiga aktörer som tillsammans finansierar gemensamma projekt.

Sedan sensommaren 2004 pågår konsultationer med de baltiska ländernas regeringar om förutsättningarna för samarbetet mellan de åtta länderna inför ett förslag till nya riktlinjer för Nordiska ministerrådets samarbete med Estland, Lettland och Litauen efter att konsultationerna med de baltiska kommer att ske Nordiska råd inför sessionen i november varefter de nordiska samarbetsministrarna slutligen antar de nya riktlinjerna innan årsskiftet 2004/2005. Riktlinjerna tas successivt i bruk under 2005.

De nya riktlinjerna skall ses mot bakgrund av en ambition att fördjupa samarbetet, och därigenom stärka samhörigheten, mellan de åtta länderna. Riktlinjerna behandlar hur och vad det skall samarbetas om, principer för finansiering, Nordiska ministerrådets kontor i Estland, Lettland och Litauen, institutionellt samarbete samt ministerrådets förhållande till EU, Östersjörådet (CBSS) och andra aktörer i sammanhanget.

Riktlinjerna ska inte ses som en slutprodukt utan som ett steg i en pågående process med avsikt att utveckla ett djupare samarbete mellan alla åtta involverade länder.

9. Nordisk-Baltiskt samarbete i institutioner

De nordiska ländernas strävan att utveckla ett ständigt tätare politiskt och institutionellt samarbete med Estland, Lettland och Litauen nådde ett viktigt mål den 11 februari 2004 med de åtta ländernas undertecknande av avtalen om de tre baltiska ländernas fullvärdiga medlemskap i den Nordiska Investeringsbanken (NIB). NIB kommer därmed från årsskiftet att ändra status från att vara en nordisk till att vara en nordisk-baltisk verksamhet med de åtta länderna som ägare. Konsekvensen är att NIB framöver faller helt utanför NMR-strukturen. Det handlar om ett ”pilotprojekt” i full skala.

I oktober 2003 gav de fem nordiska statsministrarna i Nordiska ministerrådet generalsekreteraren i uppdrag att undersöka om också andra gemensamma, nordiska institutioner kan vara lämpade för ett utvidgat nordiskt-baltiskt samarbete – antingen i form av baltiskt medägarskap eller i olika former för närmare specificerade partnerskap där de baltiska länderna får tillgång till att dra nytta av vissa samnordiska institutioners aktivitet och fackliga service

Generalsekreteraren lämnade en tillfällig statusrapport på sin utredning till statsministrarna i augusti 2004. Det förväntas att generalsekreteraren efter konsultationer med Estland, Lettland och Litauen lägger fram en ny rapport för de nordiska statsministrarna i samband med deras möte vid Nordiska Rådets session i november 2004.

10. Nordiska ministerrådets samarbete med nordvästra Ryssland

En ökning av närområdessamarbetet med nordvästra Ryssland påbörjades 2002 och kommer att föras vidare. Detta omfattar inte bara Nordiska ministerrådet direkt, utan även de nordiska institutioner som har samarbete med närområdena. För att fånga upp det ökade engagemanget gentemot nordvästra Ryssland försöker man få till ett utbyte av erfarenheter mellan Estland, Lettland, Litauen och nordvästra Ryssland baserat på de erfarenheter som balterna har med utsträckt samarbete med Norden. De existerande nätverken utvecklas och fördjupas både med NGO och med myndigheter på olika nivåer. Politiska förhandlingar om öppnandet av ett kontor i Kaliningrad har pågått sedan 1999, men ett accepterande från de ryska centralmyndigheterna lär fortsätta att vänta på sig.

Det nordiska samarbetet med nordvästra Ryssland förväntas utveckla sig vidare med den anpassning som blir nödvändig bl.a. till följd av de tre baltiska ländernas EU-medlemskap. Det nuvarande närområdesprogrammet avlöses av ett samarbetsprogram, som speciellt fokuserar på Ryssland, i praktiken de områden som geografisk gränsar till EU/EÖS i öster. Detta gäller inte minst St. Petersburg-området samt Kaliningrad.

Riktlinjerna visar på hur och vad det bör samarbetas om, den geografiska omfattningen, samarbetsformer, Nordiska ministerrådets kontor i nordvästra Ryssland och Kaliningrad samt institutionellt samarbete.

Utgångspunkt från nordisk sida är en stark prioritering av demokratisk, rättsstatlig samhällsutveckling, öppna och mångfaldiga kontakter över gränserna samt utveckling av reglerad marknadsekonomi. Som ett centralt och tvärgående underlag ska man satsa på en hållbar utveckling med hänsyn till miljömässiga, sociala och ekonomiska frågor såsom den gemensamma, nordiska strategin eftersträvar. De viktigaste samarbetsinstrumenten är utvecklingsprogram och nätverk för erfarenhetsförmedling samt finansiering av aktivitet som har speciellt utvecklings- och spridningsvärde.

Under hösten 2004 har konsultationer inletts med berörda ryska myndigheter om förutsättningar för ett fortsatt gott samarbete mellan Norden och nordvästra Ryssland. Nordiska rådet får riktlinjerna, varefter de nordiska samarbetsministrarna väntas anta de nya riktlinjerna innan årsskiftet 2004/2005. Riktlinjerna tas successivt i bruk under 2005. Parallellt pågår ett arbete med att ta fram nya riktlinjer för samarbetet med Estland, Lettland och Litauen, se ovan kap. 4.

11. Ett nordiskt forsknings- och innovationsrum

11.1 Behovet av ett forsknings- och innovationsrum i Norden

EU har under de senaste fyra åren utvecklat begreppet ett europeiskt forskningsrum - ERA (European Research Area) för att stärka samarbetet, bättre utnyttja resurserna och utbygga aktiviteterna. I ett utvidgat Europa kommer emellertid också ett regionalt forskningssamarbete att få en växande betydelse. Man kan utgå ifrån att det uppstår flera regionala samarbetsmönster.

De nordiska länderna är i ett internationellt sammanhang framstående på många områden och detta faktum borde utnyttjas bättre för att skapa synergieffekter och ökad profilering. Men trots en stor andel forskningsresultat, mätt som andel av ekonomin, är de nordiska länderna i absoluta tal globalt sett alla små. Goda resultat idag är heller inte någon garanti för fortsatt framgång när den vetenskapliga konkurrensen skärps.

Nordiska ministerrådet har därför bedömt det som nödvändigt att upprätta ett nordiskt forsknings- och innovationsrum som syftar till att stärka Norden som region i Europa och andra delar av världen.

11.2 Några exempel på framgångsrikt nordiskt samarbete

Ett exempel på framgångsrikt nordiskt samarbete är spetsforskningsenheterna Nordisk Centers of Excellence (NCoE) med syfte att skapa extra värde och kvalitet i nordisk forskning. Det är virtuella enheter, fyra enheter etablerades i 2002 för globala förändringar och tre enheter etablerades i 2004 för molekylär medicin. Max Lab vid Lunds Universitet, som alla de nordiska länderna efterhand har en del i, är ett annat exempel på ett framgångsrikt nordiskt samarbete om en infrastruktur. På samma sätt förhåller det sig på innovationsområdet. Norden kan och bör samverka närmare för att utveckla starka innovationsmiljöer. Samarbetet om Nordic Optic Telescope på Kanarieöarna kan nämnas som ytterligare ett framgångsrikt exempel på samarbete i de nordiska länderna.

Under de kommande åren kommer många forskare att gå i pension varför det måste rekryteras många fler unga forskare till universitet, forskningsmiljöer, näringslivet och till samhället generellt. För att kunna knyta till sig och behålla framstående forskare och forskarstuderande i Norden har det under de senare år etablerats flera forskarskolor. Nordiska Forskarakademin (NorFA) har beviljat medel till Nordiska forskarskolor i samband med NCoE, globala förändringar och molekylär medicin. Dessutom har Nordisk forskerutdanningsakademi (NorFA) givit medel till en nordisk forskarskola inom humaniora och samhällskunskap.

11.3 Synergieffekt mellan forskning och innovation

Ministerrådet för utbildning och forskning (MR-U) gav i 2002 professor Gustav Björkstrand vid Åbo Akademi i uppdrag att utreda villkoren för en närmare forskningssamverkan i Norden. Han presenterade sitt förslag i vitboken "NORIA Nordisk forskning och innovation – globalt ledande genom ökat samarbete" hösten 2003. De nordiska utbildnings- och forskningsministrarna ställde sig bakom visionen i Vitboken om att bygga ett forsknings- och innovationssystem med två pelare, en för forskning och en för innovation, med starka band dem emellan. MR-U har träffat beslut om att

som en forskningspelare i ett nordiskt rum för forskning och innovation skapa en ny institution, kallad NordForsk.

Ministerrådet för näring (MR-N) har samtidigt satt igång ett arbete med att utarbeta en särskild innovationsstrategi för näringsområdet. En rapport "Nordisk styrka, nationell nytta och global excellence: Förslag till ett nordiskt innovationspolitiskt samarbetsprogram 2005-2010" presenterades i maj 2004. Den i rapporten föreslagna strategin kommer att ha stor betydelse också för forskningen. Ministerrådet för näring har redan en institution, Nordisk InnovationsCenter (NICE), som kan fungera som den andra pelaren, det vill säga som ett komplement och som en samarbetspartner i en ny struktur för det nordiska forskningssamarbetet. Samarbetsprogrammet fastställdes av näringsministrarna i september.

Det är viktigt att forskning och innovation nära samverkar. Det är därför angeläget att främja en tät kontakt mellan forskningsinstitutioner och forskningsbaserade näringsverksamheter mellan en ny nordisk forskningsstruktur och NICE. Forskningssamarbetet bör ta hänsyn till sin roll som ett viktigt element i näringslivets innovation och samhällets förmåga till förnyelse. Förstärkta ambitioner för att vetenskapliga och teknologiska framsteg också skall kunna omsättas i företagande och flera arbetsplatser utgör en viktig del av motiveringen för ökat nordiskt samarbete.

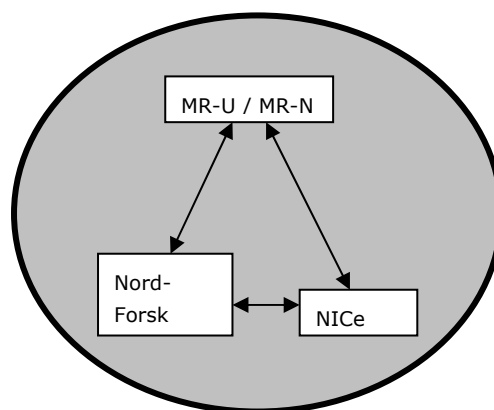

Fig: Illustration av en nordisk Triple Helix i NORIA

NordForsk skall utgöra en organisatorisk ram för att främja samverkan mellan de nordiska ländernas centrala forskningsfinansiärer. Avsikten är att definiera samarbetet utifrån nationella prioriteringar och utifrån identifierade gemensamma intressen. Grunden för alla beviljanden skall vara en excellent vetenskaplig kvalitet.

De nordiska medlen skall fungera som sådd- eller marginalfinansiering. Den totala finansieringen blir en samfinansiering med nationella och nordiska medel.

NordForsk uppgifter blir strategiska och har huvudsakligen tre funktioner: Samordningsfunktion, finansieringsfunktion samt policyfunktion. NordForsk skall tillförsäkras en betydande frihet i sina arbetsformer och insatser. NordForsk ges full självbestämmanderätt i beviljandefrågor. NordForsk skall fatta beslut om beviljande på grundlag av kvalitetsmässiga vetenskapliga värderingar.

NordForsk skall vidareföra och vidga forskningssamarbetet inte bara mellan de nordiska länderna utan också med Estland, Lettland och Litauen kanske också med nordvästra Ryssland och Polen. Nordiska ministerrådet stödjer redan idag forskarutbyte med de baltiska länderna och med nordvästra Ryssland genom programmen Nordplus Nabo och NorFA Nabo.

Den nordiska intresset för att ta med de baltiska länderna är uttalad och har tillfälligt tagits positivt upp genom en gemensam nordisk-baltisk ministerdeklaration i mars 2004 (F&U-ministrarna). Frågan är nu hur mera konkret samarbetsformer kan utvecklas med de baltiska länderna *bl.a. inom ramar för NordForsk och NICE* samt hur detta i så fall ska läggas tillrätta.

12. Verksamheten i fackministerråden under 2003/2004

Samtliga Nordiska ministerråd är engagerade i aktiviteter av olika slag och på olika nivåer som är relevanta i ett europeiskt perspektiv, både i EU och i andra sammanhang. Det kan gälla grundforskning, seminarier, nordiska förmöten inför möten i EU:s ministerråd, genomförande av EG-rätt och mycket annat. Som framgår nedan genomförs många aktiviteter i samverkan med andra internationella organisationer. Exempelen nedan ger en bred bild. Se även respektive fackministerråds sida på www.norden.org

12.1 Utbildning

12.1.1 Projektet "A School for All"

Nordiska ministerrådet för utbildning och forskning har under perioden 2000-2004 samarbetat med de baltiska länderna inom ett projekt för specialundervisning – "A School for All". Målsättningen för projektet har varit att stödja kompetensutveckling på alla nivåer så att barn som behöver stöd kan få en kvalitativ undervisning inom ramen för det ordinära skolsystemet i Estland, Lettland och Litauen.

Projektet har bestått av tre huvuddelar:

- *Transition* – att underlätta övergången från det ordinära skolsystemet till yrkesutbildningssystemet
- *Teacher training* – kompetensutveckling för lärare
- *Co-operation* - utvecklandet av en regional modell för samarbete inom specialundervisningen

12.1.2 Nordiskt och europeiskt yrkesutbildningssamarbete.

Nordiska ministerrådet har under 2004 beslutat att ett av fokusområdena i strategin för de kommande tre åren från 2005 ska vara det nordiska yrkesutbildningssamarbetet inom ramarna för Köpenhamnsprocessen. Planerna är bl.a. att ha en konferens tillsammans med EU-kommissionen, där man bjuder in andra EU-länder att diskutera de nordiska erfarenheterna med erkännande av yrkesutbildningar över de nordiska gränserna. Utöver detta finns det även ett förslag om att inom Leonardo da Vinci-programmet skapa ett projekt om t.ex. meritöverföring tillsammans med andra europeiska länder t.ex. inom EU:s Nordliga Dimension. Dessutom har även ministrarna valt att stödja ett nätverk för de nordiska, nationella referenscentret för yrkesutbildning bl.a. med utvecklingen av Europass.

12.1.3 Vuxnas lärande

Det nordiska samarbetet om vuxnas lärande ska i enlighet med principen om livslångt lärande främja vuxnas kunskaper och kompetens som underlag för både personlig utveckling samt demokratiskt deltagande och konkurrenskraft i arbets- och samhällsliv. Bland de konkreta aktiviteterna som stödjer principen om livslångt lärande i enlighet med Lissabon-strategin kan nämnas det nordiska arbetet med bekräftelse av realkompetensen, arbetsplatsen som inlärningsmiljö och metodutveckling

knutet till flexibelt lärande/e-lärande. Arbetet med kvalitet i vuxnas lärande kan ses i förhållande till Köpenhamnsprocessen.

12.2 Kultur

12.2.1 EU:s Nordliga Dimension

Nordiska ministerrådet tog under hösten 2003 initiativ till ett samarbete kring kulturaktiviteter i den region som definieras som EU:s Nordliga Dimension. Nordiska ministerrådet har samlat sekretariatet för Arktiska rådet, Barentsrådet, Nordiska rådet, Samiskt parlamentariskt råd och Östersjörådet för att tillsammans kartlägga de regionala organisationernas kulturaktiviteter i regionen. Syftet med samarbetet mellan de regionala organisationerna är att informera om aktiviteter och erfarenheter, att identifiera samarbetsmöjligheter och att undvika överlappningar.

12.2.2 Kulturprojekt med Västbalkan

År 2003 inleddes ett samarbete med länderna på Västbalkan¹⁵. Projektet omfattar ca. 30 delprojekt. De har planerats av de nordiska samsamarbetsorganen Nordiskt institut för samtidskonst (NIFCA), Nordiska Musikkommittén (NOMUS), Nordiska Museikommittén, Nordiskt center for Scenkonst (NordScen) och andra relevanta nordiska nätverk i samarbete med institutioner och individer på Västbalkan. Projekten skall vara multilaterala och omfatta deltagande från minst tre länder i Västbalkan. Projekten riktar sig till unga professionella och syftar till att bygga nätverk mellan Norden och Västbalkan.¹⁶ Hela projektet har presenterats vid en konferens som det irländska EU-ordförandeskapet arrangerade i Cork i maj för Arts Councils i Europa. För Europa och Norden är det viktigt att bygga upp samsamarbetsstrukturer med denna EU:s nya grannregion.

12.2.3 Nordisk designutställning på turné i Europa

Nordiska ministerrådet har tagit initiativ till en stor utställning om nordisk design. Utställningen har titeln "Scandinavian Design Beyond the Myth". Den analyserar de senaste 50 åren av design i Norden. Utställningen har under hösten 2003 visats i Berlin och under våren 2004 i Milano och Gent, varefter den nu turnerar i Tjeckien, Ungern och Lettland. Utställningen kommer till Norden 2005. Kring utställningen arrangeras seminarier om olika aspekter av design och om den nordiska designmiljöns samsamarbete med andra europeiska länder.¹⁷

¹⁵ Albanien, Bosnien- Hercegovina, Kroatien, Makedonien och Serbien och Montenegro

¹⁶ www.balkankult.org/nb

¹⁷ www.scandesign.org

Från utställningen: Ryggsäcken BoblBee. Design: Jonas Blanking, 2002.

12.2.4 Film och medier

Direktivet "TV utan gränser"

Den 6 januari 2003 antog EU-kommissionen sin fjärde rapport om genomförandet av direktivet om "TV utan gränser." Här beskrivs och analyseras de viktigaste saker som har hänt i samband med användandet av direktivet år 2001 och 2002. Rapporten följs av ett arbetsprogram som innehåller en lista över specifika teman som ska undersökas närmare och som under loppet av 2003 blev föremål för ett omfattande offentligt förhör i medlemsstaterna och kandidatländerna. Helt allmänt heter det i rapporten att direktivet om "TV utan gränser" har genomförts på ett tillfredsställande sätt, då medlemsstaterna har beviljat resurserna för att uppnå direktivets målsättningar.

Vid nyvärderingen av direktivet kommer man i de offentliga förhören att komma in på följande frågor:

- ☐ Tillgång till begivenheter av väsentligt samhällsmässigt intresse.
- ☐ Främja den kulturella mångfalden och styrkan hos den europeiska programindustrins konkurrensförmåga. Kommissionen vill speciellt ta upp till behandling hur man definierar ett "europeiskt verk" och vad begreppen "producent" och "oberoende produktion" täcker.
- ☐ Tv-reklam, sponsorer och teleshopping. Inom detta område har Kommissionen anfört att den kommer att ta hänsyn till den roll som självregleringen ev. kan spela.
- ☐ Skydd av minderåriga och det offentliga ordet. I detta fall handlar det om en nyvärdering av gällande principer och mekanismer sett i ljuset av den senaste tekniska utvecklingen.

Som ordförande i det nordiska kultursamarbetet 2003 inbjöd den svenska kulturministern Marita Ulvskog den 4 juni till ett möte mellan de nordiska och baltiska kulturministrarna med syfte att diskutera detta TV-direktiv. De nordiska och baltiska ministrarna diskuterade speciellt de delar av direktivet som handlar om tv-reklam och sponsorer samt möjligheten att på ett nationellt plan upprätthålla strängare lagstiftning beträffande tv-reklam och sponsorer.

12.2.5 Barn och unga

Två nordiska kommittéer/styrgrupper arbetar inom området Barn och unga: Styrgruppen för nordisk barn- och ungdomskultur (BUK) och Nordisk Ungdomskommitté (NUK). Båda tog sig an europeiska förhållanden och projekt på sina möten under loppet av 2003 och kommer att fortsätta med detta under de kommande åren.

BUK återlanserade i augusti 2004 en omstrukturerad och förbättrad hemsida med information om kulturella aktiviteter för barn och unga i de nordiska länderna och i självstyrande områden, nordvästra Ryssland, Estland, Lettland och Litauen.

NUK har bl.a. till uppgift att ”verka för ökad nordisk samverkan på barn- och ungdomsområdet i internationella sammanhang samt att ta tillvara den nordiska koordineringen av europeiskt ungdomsarbete”. NUK har under många år arrangerat ett årligt möte där de nordiska regeringarnas ämbetsmän och ungdomsorganisationer har bjudits in för att mötas och diskutera aktuella europeiska projekt och politiska frågor. På mötet 2003 i Sigtuna i Sverige sattes fokus på samarbetsstrukturerna i Nordeuropa, dvs. Nordiska ministerrådet, Östersjösamarbetet, Barentssamarbetet och det arktiska samarbetet. Detta arbete fortsatte 2004 med ett motsvarande möte på Island.

NUK har dessutom under 2003 byggt ut sitt samarbete med ungdomssektorn i Europarådet, bl.a. genom finansiering av en kurs i utbildning av lärare i människorätt från de nordiska länderna och de självstyrande områdena Estland, Lettland och Litauen.

12.3 Miljö- och resurspolitik

12.3.1 Miljö

Det nordiska miljöhandlingsprogrammet 2001-2004 är det strategiska styrinstrumentet för miljö-samarbetet. Programmet täcker samarbetet inom Norden och i förhållande till EU, övriga internationella områden och organisationer samt närområdena och Arktis. Arbetet i EU är högt prioriterat och miljöministrarna har EU-frågor som en fast punkt även på den nordiska agendan. De nordiska miljöministrarna möts dessutom innan EU:s miljörådsmöten för att diskutera aktuella ämnen på agendan. De nordiska länderna har varit drivkraften för miljöarbetet inom EU och har bl.a. haft betydande inflytande på utvecklingen av EU:s miljölagstiftning och EU:s strategi för hållbar utveckling samt stärkandet av sektorintegrationen.

Aktuella ämnen 2003/2004

Av aktuella ämnen 2003 kan bl.a. nämnas EU:s marina strategi, utvärderingen av EU:s strategi för hållbar utveckling, i detta sammanhang möjliga nordiska inlägg speciellt i förhållande till hållbar

konsumtion och produktion. Dessutom uppföljning av världstoppmötet i Johannesburg, handlingsplanen för miljöteknologi, EU:s kvicksilverstrategi samt klimatfrågor.

År 2003 skickade ministrarna ett brev till EU Kommissionen, där de uppmanar till en hög ambitionsnivå i EU:s framtida lagstiftning gällande användandet av bekämpningsmedel. Dessutom skrev ministrarna ett brev till EU Kommissionen och samtliga EU miljöministrar om nordiska initiativ kring EU:s kvicksilverstrategi. Vidare initierade ministrarna en utredning för att skaffa en bättre överblick av EU:s kemikalielagstiftning (REACH, Registration, Evaluation, Authorisation and Restrictions of Chemicals).

På miljöministrarnas första möte år 2004 presenterades en annan rapport ”REACH – A leap forward for industry” om EU:s kemikalielagstiftning. Rapporten är utarbetad av 6 nordiska miljö- och konsumentorganisationer med stöd från Nordiska ministerrådet. Undersökningen visar att nordiska tillverkare och användare av kemiska ämnen generellt sett är neutralt eller t.o.m. positivt inställda till REACH. Ett seminarium för att presentera studierna planeras vid Europaparlamentet i Bryssel den 13 oktober, dagen före miljørådet i Luxemburg.

Inom miljösektorn färdigställdes ett projekt för kartläggning av risker förbundna med de tilltagande olje- och kemikalietransporterna på Östersjön samt kuststaternas beredskap att bekämpa olyckor som förorsakar olje- eller kemikalieutsläpp. Projektet MARIS startades på samarbetsministrarnas initiativ och genomfördes i samarbete med HELCOM.

Ambitionen för de kommande åren

Utvidgningen av EU kommer att betyda nya möjligheter och utmaningar i det arbete som är inriktat mot EU och annat internationellt samarbete. Ambitionen för de kommande åren kommer att vara att upprätthålla Nordens starka inflytande på utvecklingen av EU:s miljölagstiftning. Genomförandet av EU:s 6:e miljöhandlingsprogram och de tematiska strategierna kommer i detta sammanhang att vara områden som måste prioriteras högt.

EU:s ”Neighbourhood Policy” och partnerskap med den Ryska Federationen öppnar nya dimensioner för miljösamarbetet med närområdena samt för gränsöverskridande aktiviteter inklusive finansieringen av detta. Finansieringsinstitutioner som Nordic Environmental Finance Corporation (NEFCO) och Nordic Investment Bank (NIB) är här viktiga aktörer.

Exempel på Nordiska ministerrådets arbetsgruppers aktiviteter i förhållande till EU

- *EU:s ramdirektiv för vatten.* Flera av arbetsgrupperna arbetar med olika aspekter av EU:s ramdirektiv för vatten på deras respektive ansvarsområden. Här kan bl.a. nämnas analys av möjliga implikationer i planerandet av kustzonen, i detta sammanhang ev. följder för fiske- och havskulturnäringen.
- *EU:s partikeldirektiv.* Havs- och luftgruppen arbetar med harmoniseringen av arbetet med partiklar inom de nordiska länderna och närområdena med avsikten att samla nordisk kompetens för att utveckla omkostnadseffektiva strategier.

- *EU:s direktiv för handel med utsläppskvoter för växthusgaser och länddirektivet.* Klimatgruppen arbetar med analyser och konsekvenser för energisektorn i Östersjön och i detta sammanhang samarbetet kring ”Testing Ground”.
- *Miljö och ekonomi.* Nordiska ministerrådets arbetsgrupp för miljö- och ekonomi arbetar med en utredning av sammanhangen mellan ekonomisk växt och miljöbelastning. Projektet fokuserar på viktiga miljöändringar och har nära koppling till arbete som parallellt genomförs internationellt bl.a. inom EU och OECD.
- *Den Europeiska Landskapskonventionen.* Arbetsgruppen för Natur, Friluftsliv och Kulturmiljö skapar nu ett underlag för det nordiska samarbetet med hänsyn till en gemensam insats för landskapets mångfald och kvalitet samt bidrar dessutom till att följa upp den europeiska landskapskonventionen.
- *EU:s kemikalielagstiftning REACH.* Kemikaliegruppen har flera initiativ på gång beträffande den nya kemikalielagstiftningen. Arbetet fokuserar på att betona nordiska aspekter med utgångspunkt i försiktighetsprincipen och substitutionsprincipen. Arbetet omfattar riskvärdering, riskhantering, klassificering för miljö- och sundhetseffekter samt kontroll.
- *EU:s kvicksilverstrategi.* Kemikaliegruppen arrangerade en workshop i Bryssel i mars 2004 med syfte att aktivt påverka Kommissionens kvicksilverstrategi.
- *Integrerad produktpolitik (IPP).* Den tvärsektoriella arbetsgruppen mellan miljö-, näring-, och konsumentområdena (NMRIPP) arbetar med hållbar konsumtion och produktion i linje med EU:s meddelande om integrerad produktpolitik. Gruppen vill bidra till det regionella, europeiska mötet som planeras under 2004 och i detta sammanhang ta fram ett utkast med rekommendationer till en idékatalog för nationella och regionala program för hållbar konsumtion och produktion.

12.3.2 Regionalpolitik

Sedan några år tillbaka pågår ett europeiskt forskningssamarbete för fysisk planering: ”European Spatial Planning Observation Network” (ESPON). ESPON sammanställer den forskning som görs inom området och samarbetets rapportering utgör underlag för EU-kommissionens förslag till framtida regionalpolitik. Under 2003 beslutade Nordiska ministerrådet att en nordisk expert skulle placeras i ESPON-sekretariatet under perioden 2004-2005 för att bevaka nordiska intressen och återföra information till ministerrådet.

Forskningsinstitutet Nordregio är etablerat och delfinansierat av Nordiska ministerrådet. Nordregio skall vara ett ledande europeiskt forskningsinstitut för rumslig utveckling. Många av institutets projekt har en europeisk dimension, så är Nordregio t.ex. en ledande partner inom ramen för ESPON.

12.3.3 Energi

Målsättningen med det nordiska energipolitiska samarbetet är att främja en effektiv, konkurrenskraftig, säker och bärkraftig energiförsörjning. Energiresurserna bör användas på ett effektivt sätt för att stärka sysselsättningen och ekonomin samtidigt som man tar miljöhänsyn.

Energimarknaden

Nordiska ministerrådet lägger stor vikt vid utvecklingen av den inre marknaden för el och gas i Europa och det vill även de regelverk som föreslås inom EU för att främja förnybara energikällor och försörjningstrygghet. Samarbetet fokuserar på utvecklingen av den gemensamma nordiska elmarknaden, men insatser som kan bidra till en fortsatt integrering och vidareutveckling av en effektiv handel med övriga Europa genomförs också. I samarbete med andra aktörer identifieras utvecklingsmöjligheter. Ministerrådet har en viktig roll i denna process. Ett prioriterat område är den långsiktiga försörjningstryggheten. Den ansträngda kraftsituationen under vintern 2002-2003 visade tydligt hur ömsesidigt beroende de nordiska ländernas elsystem är av varandra.

Klimatfrågor

En prioriterad uppgift i det nordiska energisamarbetet är att fullfölja satsningen på att utveckla Östersjöregionen som en "Testing Ground" för Kyoto-protokollets flexibla mekanismer och arbeta med den konkreta operationaliseringen av testområdet. Ett betydelsefullt resultat har varit undertecknandet av ett ramavtal för samarbetet om Testing Ground, Testing Ground Agreement (TGA), i samband med energiministermötet i september 2003. Avtalet trädde i kraft den 1 februari 2004 och har hittills undertecknats av nio av de elva Östersjöländerna, dvs. de nordiska länderna samt Tyskland, Estland, Lettland och Litauen. Ett annat viktigt resultat är etableringen av en investeringsfond för klimatprojekt i Östersjöregionen med ett kapital på 10 miljoner € och NEFCO som förvaltare.

Andra prioriterade frågor inom klimatområdet är relaterade till framtida åtaganden efter Kyotoprotokollets första åtagandeperiod och analys av konsekvenserna av implementeringen av EU:s direktiv om handel med utsläppsrätter och hur detta direktiv kan samverka med andra styrmedel på klimatområdet.

Forskningssamarbete

En annan viktig del av det energipolitiska samarbetet är det nordiska energiforskningsprogrammet. Institutionen Nordisk Energiforskning ansvarar för detta. En prioriterat område är utvecklingen av vätgasens användningsmöjligheter och Nordisk Energiforskning är en aktiv aktör inom EU:s "Hydrogen and Fuel Cell Technology Platform" (H/FC TP) som upprättades av EU-kommissionen i januari 2004.

BASREC

Ministerrådet stödjer det energipolitiska samarbetet i Östersjöregionen inom Baltic Sea Region Energy Co-operation (BASREC) mellan elva länder och EU-kommissionen. Östersjöländernas energiministrar beslutade vid ministerkonferensen i Vilnius den 19-20 november 2002 att fortsätta

samarbetet inom BASREC under ytterligare en treårsperiod (2003-2005). Verksamheten är direkt kopplad till handlingsplanen för EU:s Nordliga Dimension.

Nordiska ministerrådet har för sin del beslutat att också under perioden 2003-2005 stödja BASREC med både personella och ekonomiska resurser. Ett kontrakt mellan Nordiska ministerrådet och Östersjörådet har ingåtts angående sekretariatsfunktionen. Ett arrangemang med stipendiater från de baltiska länderna och Ryssland inom ett nordiskt program stödjer bl.a. ordförandeskapet i BASREC's Group of Senior Energy Officials (GSEO) och de arbetsgrupper som tillsatts under GSEO.

Under perioden 2000-2002 lade Nordiska ministerrådet tillsammans med Baltiska ministerrådet fram en ansökan till EU's SYNERGY-program för att genomföra den operativa projektverksamheten inom BASREC-samarbetet. Kontrakt skrevs mellan ministerrådet och EU-kommissionen i december 2001 och projektet slutrapport presenterades i början av år 2003.

En arbetsplan för perioden 2003-2005 har upprättats och särskilda arbetsgrupper har inrättats för elmarknad, gasmarknad, klimat, energieffektivisering och bioenergi. Seminarier och konferenser om olika temaområden har genomförts av GSEO och arbetsgrupperna med stöd från ministerrådet, bl. a. en konferens om energifinansiering, investeringar, bioenergi, energieffektivisering samt forskning och utveckling i St. Petersburg den 16-18 mars 2004. Därutöver genomförs olika projekt, utredningar och analyser tillsammans med andra parter och organisationer. GSEO ansvarar för uppföljning av verksamheten och en ministerkonferens planeras att hållas vid verksamhetsperiodens slut, dvs. hösten 2005.

EU:s TACIS-program

De nordiska energiministrarna beslutade i september 2003 bl.a. att intensifiera energisamarbetet med Närområdet och i Östersjöregionen med särskild tonvikt på relationen till Ryssland samt med EU:s TACIS-program. Samarbetet genomförs i en rad delprojekt. Bl.a. har ett planeringsmöte med berörda myndigheter och TACIS-programmet hållits i januari 2004. Ett viktigt mål för insatserna i nordvästra Ryssland är kompetens- och kapacitetsuppbyggnad som bl.a. sker genom ett stipendiatprogram för 10-15 stipendiater från energiministeriet i Moskva, regionalförvaltningen i nordvästra Ryssland, kommuner, institutioner och kraftbolag.

Övriga samarbeten

Vid sidan av BASREC och Östersjörådet pågår även ett omfattande samarbete med andra organisationer inom energiområdet som är aktiva inom ramen för Nordliga Dimensionen. Sådana viktiga samarbetspartner är Barents European-Arctic Council och dess Energy Working Group EWG, EU, Energycharter, IEA samt Baltrel och BalticGas. Tillsammans med The Barents Euro-Arctic Council, Handels- och Industriministeriet i Finland och NIB genomförde Nordiska ministerrådet konferensen "Energy Financing in the Northern Dimension Context" i Helsingfors den 12-13 februari 2003.

12.3.4 Transportpolitik

Transportpolitiken är till sin natur internationell och nästan alla frågor har en europeisk eller global dimension. Det nordiska handlingsprogrammet för 2004-2008 fokuserar på detta och länderna kommer att stärka samarbetet kring EU-frågor ytterligare. Det sker dels genom ökat erfarenhetsutbyte i arbetsgrupper, dels genom att ministerrådssekretariatet arrangerar möten för erfarenhetsutbyte i EU-policyfrågor.

Under året har flera projekt haft en EU-dimension, t.ex. arrangerade ministerrådet i januari 2004 ett möte för Östersjöländerna och EU-kommissionen om "Östersjöns motorvägar". Målsättningen var att få till stånd ett regionalt samarbete kring hur Östersjön kan utvecklas bl.a. genom TEN-projekt. (Trans European Network). Seminariet resulterade i att flera projektgrupper bildades för bl.a. infrastruktur, isbrytning och säkerhet. Arbetet drivs nu vidare mellan länderna och EU-kommissionen.

Ett annat projekt med en EU-dimension är en rapport om allokeringsmetoder för CO₂-utsläpp från civil lufttrafik. Rapportens syfte är att förse de nordiska länderna med information för att kunna påverka agendan rörande detta ärende i EU- och FN-regi. Rapporten offentliggjordes sommaren 2004 och fick ett mycket positivt mottagande bland klimatexperter inom EU-systemet och de nordiska luftfartsmyndigheterna.

12.3.5 Jord- och skogsbruk

Arbetet inom jord- och skogsbruksområdet har under åren lagt stor vikt vid samarbetet med EU om relevanta projekt och urval som arbetar med jord- och skogsbruksangelägenheter. För att understryka detta är ett förhållande som angår EU – och andra berörda med en internationell dimension – en fast punkt på dagordningen på ministerrådets (fiskeri, jord- och skogsbruk samt livsmedel) och Ämbetsmannakommitténs möten. De tre nordiska EU-medlemmarna har även informella konsultationer inför möten med EU:s jordbruksministerråd.

Höjdpunkter 2003

År 2003 antog Nordiska ministerrådet den s.k. Kalmar-deklaration om tillgång och rättigheter till växtgenetiska resurser. Deklarationen slår fast att de genetiska resurser som bevaras och förvaltas av Nordisk Genbank är under gemensam nordisk förvaltning och betraktas som gemensamt nordiskt material och är därmed fritt att tillgå.

De nordiska länderna har beslutat att de växtgenetiska resurserna i Nordisk Genbank ska omfattas av gemensamma nordiska rättigheter och detta kollektiva ansvar ska hållas fast och vidareutvecklas. Det nordiska samarbetet ska dessutom bidra till globala och EU-lösningar inom detta område.

Nordiska ministerrådet presenterade i samarbete med EU-kommissionen rapporten om tillgång och rättigheter till genetiska resurser samt ministerdeklarationen från Kalmar på det sjunde delmötet för Konventionen om Biologisk Mångfald (CBD COP – 7) i februari 2004. Även rapporten presenterades på ett möte i EU:s Ministerråds arbetsgrupp för internationella miljöfrågor i januari 2004.

Genetiska resurser

I Norden har länderna valt att samarbeta om internationella avtal (CBD, FAO-traktaten, Cartagena-protokollen, EU m.m.), där man kan uppnå en klar nordisk nytta. Inom det nordiska deltagande i det internationella gensamarbetet kommer man framförallt att fokusera på den praktiska implementeringen av regler, konventioner, avtal m.m. Utvidgandet av EU ökar behovet av nordiskt, regionalt samarbete inom detta område. Utmaningen är att hålla fast och bygga ut det nordiska inflytandet på det europeiska samarbetet.

De nordiska genbankerna

Det internationella samarbetet om bevarande och användande av växtgenetiska resurser präglar arbetet inom det nordiska gensamarbetet. Nordisk Genbank Husdjur (NGH) spelar en viktig roll med sitt fokus på förvaltningen av husdjursgenetiska resurser och det förväntas att det kommer att vara ett ökat fokus på detta område inom de kommande åren. NGH deltar 2004 i utvecklingen av "A Code of Good Practice for Farm Animal Breeding and Reproduction", CODE-EFABAR, vilket är ett EU-finansierat projekt inom det sjätte ramprogrammet för forskning och teknisk utveckling. NGH förbättrar dessutom ett kommande samarbete med Europeiska Regional Focal Point - ett informellt organ som är ett samarbete mellan FAO och EAAP inom husdjursgenetiska resurser.

Nordisk Genbanks organisation och arbetsform har skapat en nordisk modell för samarbete och bl.a. varit föregångsexempel för utvecklingen av regionalt samarbete. NGB hade även 2003 ett stort engagemang inom EU med fem EU stödda projekt och aktiviteter i samarbete under The European Cooperative Programme for Plant Genetic resources, där Nordisk Genbank bl.a. var värd vid en europeisk konferens.

Risikbdömning av Genetiskt Modifierade Organismer (GMO)

Under året inleddes sonderingar kring ett framtida nordiskt samarbete mellan de myndigheter som bedömer riskerna som är förbundna med forskning och användning av GMO. Under hösten 2004 ordnas ett första seminarium där riktlinjer och former för ett eventuellt utbyggt samarbete skall utarbetas.

Samnordisk Skogsforskning

Samnordisk Skogsforskning (SNS) spelar en viktig roll inom det nordiska skogssamarbetet. SNS bidrar genom informationsverksamhet till många av projekten under EU:s femte ramprogram "Multifunctional management of forests". Inom EU:s ERA-nät deltog SNS under våren 2003 i det förberedande arbetet med ett projekt som hette "WoodWisdom-Net" inom fackområdet "Wood Material Science". WoodWisdom-Net ska förbereda och sätta igång ett avtal om ett gemensamt transnationellt FoU-utbudande inom Wood Material Science.

12.3.6 Det nordiska fiskesamarbetet

Det nordiska fiskesamarbetet har under en lång rad av år satt igång aktiviteter både av politisk och forskningsmässig art, vilket har relevans för EU. Fokus ligger på att få etablerat ett dialogforum

som tar upp ämnen runt förvaltning av fiskebestånden och indragandet av miljöaspekter i förvaltningen. Ett nordiskt initiativ i Östersjön är "Baltic Fisheries Cooperation" (BAFICO). Organisationens åttonde seminarium - "Long-term Management Objectives and Strategies of Fishery in the Baltic Sea" - var i St. Petersburg oktober 2003. I Nordatlanten har man under de senaste åren även etablerat ett motsvarande initiativ med regelbundna, återkommande konferenser. Nummer två i raden hölls på Shetlandsöarna i oktober 2003.

På det forskningsmässiga området finns det en del aktiviteter som både har relevans för EU-forskning samt utgör fackligt underlag för förvaltningsmässiga beslut. Några av projekten har deltagande inte bara från icke-nordiska EU-länder. Av projekt under 2004 som är av relevans för EU kan nämnas

- undersökningar av dioxinackumuleringen i Östersjöns ekosystem
- utveckling av redskap bl.a. för att minska skador på säl
- biologiska undersökningar av bestånden av marulk och lax i Nordatlanten
- utprovning av kedjespårbarhet för utvalda fiskeproduktgrupper
- flera fackliga dialogforum mellan fiskare, förvaltare och forskare

12.3.7 Livsmedelspolitik

Livsmedelssäkerhet

Mot bakgrund av ministerdeklarationen om "Ökad mattrygghet i Norden" från 2002 genomförs en mängd projekt för att stärka den nordiska plattformen inom EU och internationellt på de områden där det finns gemensamma nordiska intressen. Samarbetet sker både genom gemensam utveckling av vetenskaplig bakgrundsdocumentation att användas vid ländernas förhandlingar och i form av samarbete om implementering av livsmedelslagstiftningen från EU/EÖS.

Under perioden 2003/2004 har en mängd rapporter – både policydokument och mer tekniska rapporter – förmedlats vidare till EU Kommissionen som nordiska inspel till det lagförbättrande arbetet inom EU. Rapporterna är kända och uppskattade inom EU-systemet och bidrar i hög grad till att främja de nordiska inställningarna vid utformningen av EU:s livsmedelslagstiftning. Nedan ska de väsentliga EU-aktiviteterna beskrivas.

Märkning

Märkning av livsmedel och konsumentinformation står centralt i det nordiska livsmedelssamarbetet. År 2004 har livsmedelsområdet i samarbete med Konsumentområdet avslutat ett treårigt projekt. Detta har resulterat i Nordiska Rekommendationer för Näringsdeklarationer, vilket finns publicerat i den engelskspråkiga rapporten: "Nutrition Labelling: Nordic Recommendations Based on Consumer Opinions" (TemaNord 2004:508)¹⁸. Här preciserar man önskemålet om obligatoriska näringsdeklarationer på matvaror och man föreslår ett standardformat för näringsdeklarationer, vilket kommer att leda till mer lättförståelig och användbar information till konsumenterna. Rekommenda-

¹⁸ <http://www.norden.org/pub/velfaerd/livsmedel/sk/TN2004508.asp>

tionerna har skickats till EU-Kommissionen som ett nordiskt inspel att använda för att revidera EU-direktivet om näringsdeklarationer.

En annan rapport inom märkningsområdet: "Ethical Labelling of Foods" (ANP 2004:741)¹⁹ har också skickats till EU-Kommissionen, där man nu överväger att utveckla EU-regleringen på området. Rapporten beskriver de erfarenheter som finns beträffande etisk märkning av livsmedel och analyserar behovet av märkordningar samt andra informationsmetoder och ställer en mängd konkreta förslag på gemensamma, nordiska initiativ, vilka siktar på att främja konsumentinformationen om etiska förhållanden vid livsmedelsproduktionen – några av dessa kan även vara relevanta på EU-nivå.

Andra insatsområden

Av andra insatsområden eller rapporter som är på gång kan nämnas: Nordisk samsyn betr. mikrobiologiska riktlinjer i samband med EU:s pågående arbete med detta. Flera rapporter om riskvärdering av naturligt förekommande giftämnen, riskanalys av oljeförorenad matfisk samt statusrapport om nordisk syn på EU-värderingen av aromämnen.

De nordiska länderna samarbetar nu beträffande berikande av livsmedel, eftersom de nordiska länderna har ett gemensamt intresse när det gäller att påverka berikandepolitiken inom EU så att konsumenternas sundhet och skydd generellt sett får större tyngd i EU-förhandlingarna inom området.

Nordiska ministerrådet har samarbetat med Nordiskt InnovationCenter om forskning på livsmedelsområdet även i relation till EU. Ett avgörande resultat är etableringen av ett femårigt ERA-Net, SAFEFOODERA under EU:s 6:e ramprogram med den avsikten att skapa nätverk samt koordinera och skapa synergier mellan nationella och regionala forskningsprogram om livsmedelssäkerhet.

12.4 Närings-, ekonomi- och finanspolitik

12.4.1 Näringspolitik

Det är Nordiska ministerrådets mål att stärka näringslivsmiljön och de strategiska nätverk, vilka finns riktade mot länderna i den Nordliga Dimensionen, där nordiska företag och näringslivet åtnjuter speciella fördelar med hänsyn till att utveckla en ledande position på ett globalt plan inom deras respektive områden.

I omvärlden betraktas de nordiska länderna som välutvecklade, konkurrenskraftiga länder, vilka bl.a. är de länder som har nått längst vad gäller innovation, IKT-utveckling och implementering av EU:s inre marknad. Till exempel är den nordiska uthyrningen av små, innovativa verksamheter, igångsättare och självständiga uppfinnare känt i de andra Östersjöländerna samt inom EU och här härskar respekt kring de nordiska ländernas genomförande av reglerna för EU:s inre marknad. Mot denna bakgrund har ministerrådet mottagit förfrågningar från t.ex. Tyskland angående utveckling av Östersjösamarbetet i överensstämmelse med näringslivsområdets målsättningar, visioner och institutioner.

¹⁹ <http://www.norden.org/pub/velfaerd/livsmedel/sk/ANP2004741.asp>

Letter of Intent om marknadsövervakning.

För att säkerställa att EU:s inre marknad fungerar effektivt och att producenterna följer regler om sundhet och miljö har en mängd länder runt Östersjön - i slutet av juni 2004 - gått samman i ett partnerskap om bättre övervakning av marknaden. På den inre marknaden är huvudregeln att om en produkt är godkänd på ett ställe så är den godkänd överallt. Därför är det viktigt med samarbete så att inte minst myndigheterna inom de nya EU-länderna byggs ut för att säkerställa kvalitetskontrollen.

De fem nordiska länderna, Estland, Lettland, Litauen, Polen och de nordtyska delstaterna har tillsammans med Nordiska ministerrådet och dess institution Nordiskt InnovationsCenter skrivit under ett "Letter of Intent". Samarbetet sker inom ramarna för EU:s Nordliga Dimension och är öppet även för fler länder i området. Målsättningen är att integrera länderna runt Östersjön i en gemensam marknad så att regionen kan fortsätta att vara en av de mest dynamiska i Europa. Årtiondens skillnad ska övervinnas så att den historiska traditionen för handel och utveckling inom Östersjöområdet återigen blir verklighet.

Pilotprojekten i det nya samarbetet omfattar program för benchmarking, utbyte av information mellan myndigheter om relevanta konsument- och producentstandarder, undersökningar av handelshinder samt att hitta nya möjligheter till samarbete inom existerande program.

12.4.2 Ekonomi- och finansområdet

I mitten av maj 2004 beslutade de nordiska finansministrarna att, i EU-sammanhang, verka för en revidering av alkoholbeskattningen. Målsättningen är att avskaffa nollskattesatsen på vin samt att höja minimiskatterna på alkohol och skatten på s.k. alkoholisk.

Vidare borde man i EU behålla det regelverk som innebär att endast de varor som en privatperson själv transporterar skall anses som privatinförsel och därmed bli befriad från beskattning i hemlandet. Samma regler som av folkhälsoskäl gäller för tobak bör även gälla för alkohol. Man önskade även att EU-kommissionen skulle lansera en alkoholstrategi.

12.4.3 Konsumentpolitik

De nordiska konsumentministrarna antog i september 2004 ett nytt samarbetsprogram för år 2005 – 2010. Av programmet framgår att det nordiska konsumentsamarbetet har en lång och bred tradition och bygger på gemensamma värderingar som utgör grunden i den nordiska välfärdsmodellen. Detta är även en målsättning för arbetet i EU och internationellt.

Ökat skydd i Norden och i EU

Nordiska konsumenter har under årens lopp fått ett omfattande skydd. Såväl de nordiska ländernas, som EU:s konsumentpolitiska strategier, innebär att konsumentpolitiken skall garantera en väsentlig skyddsnivå och säkerhetsstandarder, så att de som köper produkter kan lita på att dessa är säkra och att de som köpare är skyddade mot olagliga ageranden och missbruk från säljarnas sida, att enskilda individer skall ges den information de behöver som konsumenter och för att kunna påverka konsu-

mentpolitiken, liksom att det ska skapas enhetliga och gemensamma förutsättningar så att konsumenterna tryggt kan handla över gränserna.

I EU:s konsumentpolitiska strategi för 2002-2006 har en ny inriktning lyfts fram, där man övergår från skyddsåtgärder inom specifika områden till en mer integrerad och övergripande strategi med tydliga mål för alla politikområden. Ramlagstiftning används i större utsträckning med höga harmoniserade EU-krav på trygghet, säkerhet och hälsa, i syfte att öka konsumenternas förtroende. De nordiska länderna bidrar starkt i europeiska sammanhang, inte minst i förhållande till de baltiska länderna och ryska närområdena, med sina erfarenheter av en genomgripande konsumentpolitik.

Konsumenterna skall ha ett starkt skydd överallt, var de än handlar – nationellt, i nordiska grannländer, i övriga Europa, i butik, via telefon eller Internet. De nordiska konsumentministrarna kommer att arbeta för ett tätt nordiskt samarbete i form av dryftande av EG-rättsakter och övriga initiativ och förslag från EU-kommissionen på konsumentområdet. Detta gäller såväl lagstiftning som i standardiseringsarbete.

Säkerhet och utvecklingspotential

Ökad användning av Internet och utvecklingen i den gränsöverskridande handeln bidrar till att aktualisera frågor om personlig integritet och säkerhet. Idag tvekar många konsumenter inför gränsöverskridande köp och e-handel, eftersom de inte litar på eller saknar kunskap om vilka konsumenträttigheter som gäller i övriga Norden och Europa. Särskilt när det gäller finansiella tjänster finns en stor utvecklingspotential, om IT-säkerheten stärks och konsumenterna känner sig trygga i e-handeln. Konsumenterna skall tryggt kunna utnyttja de många nya möjligheterna till gränsöverskridande handel, bl.a. i kraft av trygghet vid kortbetalningar över Internet, både i Norden och EU.

12.4.4 Byggande och bostad

År 2003 inleddes ett projekt mellan de nordiska länderna, de baltiska länderna och Polen för att öka utbytet inom bygg- och bostadssektorn med målsättningen att öka konkurrensen inom sektorn och därigenom sänka boendekostnaderna för medborgarna. I september 2004 färdigställs rapporten *Building Sector Regulations in the Nordic and the Baltic countries and Poland*. Syftet med rapporten är att klargöra de nationella regler för projektutveckling och byggande som kan uppfattas som verkliga hinder för ett ökat utbyte länderna emellan. Nästa steg i samarbetet är att utarbeta en gemensam handlingsplan för ett ökat utbyte inom byggsektorn mellan länderna i regionen, om avsikten är att eliminera hinder och stimulera konkurrensen för att minska kostnader inom sektorn.

12.5 Arbetsmarknad och arbetsmiljö

En nordisk arbetsgrupp kommer löpande att undersöka den nordiska om det uppstår obalans på de nordiska arbetsmarknaderna i samband med utvidgningen av den europeiska arbetsmarknaden den 1 maj 2004. Arbetsgruppens resultat diskuteras på arbetsministermötet i september 2004.

På arbetsmiljöområdet sker ett arbete med att hitta en mer långsiktig finansiering av två nordiska projekt, vilka är direkt riktade mot att samarbeta nordiskt med hänsyn till att påverka utvecklingen inom EU.

Det ena projektet handlar om fastställande av kriterier för användandet av kemiska ämnen i arbetsmiljön. EU har under flera år mottagit vetenskapliga undersökningar av kriteriegränser från detta nordiska projekt, vilket har bidragit till att man har genomfört de gränser som de nordiska länderna tycker är riktiga för kemikalier i arbetsmiljön.

Det andra projektet handlar om standardiseringen av EU:s arbetsmiljöregler i samband med upprättandet av EU:s inre marknad. Detta projekt har under åren varit ett stöd för ländernas nationella inställningar samt bidragit till att lägga fram den gemensamma nordiska förståelsen av arbetsmiljö inom EU. Omfattningen av arbetet med att standardisera arbetsmiljön har nu blivit av den omfattningen att mindre länders myndigheter som de nordiska har svårt att själva vara aktiva inom EU:s alla organ. Därför har behovet av en nordisk koordination ökat med hänsyn till möjligheter med arbetsdelning.

12.6 Sociala frågor och hälsopolitik

12.6.1 Utvecklingen av Partnership on Public Health and Social Wellbeing

Social- och hälsoministrarna har fört vidare det aktiva deltagandet i utvecklingen av Northern Dimension, Partnership on Public Health and Social Wellbeing. Ministerrådet är med som en av åtta internationella organisationer och 15 länder har accepterat Oslo-deklarationen från oktober 2003 – underlagsdokumentet för partnerskapet.

Ministerrådet har deltagit i partnerskapets CSR-möten på samma linje som de nordiska länderna. (CSR, Committee of Senior Representatives). Det har hållits ett möte 2003 och man har planerat två möten samt ett ministermöte 2004. På mötena lägger ministerrådet vakt om praktisk och konkret samordning med tanke på optimal implementering av partnerskapsprogrammet. Erfarenheterna från samarbete inom området och Nordiska ministerrådets närvaro genom de nordiska kontoren i Estland, Lettland, Litauen och Ryssland är centrala element i detta. Ministerrådet var värd för CSR-mötet i september 2004.

Arbete i Närområdena

Ministerrådet för narkotika och för jämställhet har under periodens gång utarbetat en strategi för arbete i Närområdena. Man lägger vikt vid koordinering av dessa områdens aktivitet i förhållande till utvecklingen av partnerskapet. För hälsa och social välfärd har insatserna beträffande bekämpande av smittosamma sjukdomar och engagemanget inom de arktiska områdena förts vidare.

Mot fattigdom i EU

Ministerrådet hade i maj 2004 värdskapet för ett seminarium beträffande de nationella handlingsplanerna mot fattigdom inom EU. Arrangemanget genomfördes i samarbete med European Public Social Platform och hade deltagare även från Norge och Island.

12.6.2 Narkotika

Den s.k. Lundadeklarationen, som antogs av de nordiska och baltiska narkotikaministrarna i september 2003, är en utgångspunkt för arbetet inom ministerrådet, liksom Northern Dimension Partnership on Public Health and Social Wellbeing, den s.k. Oslodeklarationen på narkotika området.

Nordiska nämnden för alkohol och drogforskning (NAD) har startat en studie angående narkotikaisituationen runt Östersjön. Såväl Norden som de nya EU-staterna i Nordens närområden österut ingår i denna studie som kommer att säkra uppföljningen av avsiktsförklaringen från september 2003. Mer kunskap behövs inom narkotikaområdet. Den narkotikapolitiska debatten i Norden blir alltmer en del av den debatt som förs i det övriga Europa. Ministerrådet uppdateras därför kontinuerligt om narkotikapolitiken i andra internationella fora.

Under hösten 2004 genomfördes en ”kick off” i St. Petersburg gemensamt för områdena narkotika, social och hälsa (barn och unga) samt jämställdhet.

12.6.3 Jämställdhet mellan könen

De nordiska länderna har genom sin anslutning till slutdokumentet från FN:s Världskvinnokonferens i Beijing 1995 förpliktat sig till att inarbeta ett könsperspektiv i alla viktiga politiska beslut.

De nordiska samarbetsministrarna antog år 1997 en handlingsplan för integrering av jämställdhet i Nordiska ministerrådets verksamhet. Strategin formuleras i ”Integrering av köns- og ligestillingsaspektet i Nordisk Ministerråds virksomhed”, från år 1999:

”Integreringen af et køns- og ligestillingsperspektiv forudsætter evaluering, forbedring, udvikling og reorganisering af policyprocesserne, således at et køns- og ligestillingsperspektiv bliver taget i betragtning inden for alle politikområde, på alle beslutningsniveauer og i alle faser, af de aktører som normalt er involveret i arbejdet.”

(Integreringen av ett köns- och jämställdhetsperspektiv förutsätter utvärdering, förbättring, utveckling och omorganisering av policyprocesserna så att ett köns- och jämställdhetsperspektiv tas i beaktande inom alla politiska områden, på alla beslutsnivåer och i alla faser av de aktörer som normalt är involverade i arbetet.)

Det nordiska jämställdhetssamarbetsprogrammet 2001-2005 ligger nu till grund för arbetet. Utifrån programmet utarbetas årliga handlingsplaner. Målsättningen är att utveckla demokratiska och lika rättigheter för båda könen och integrering av ett köns- och jämställdhetsperspektiv i samhället. De områden som är särskilt viktiga i ett europeiskt sammanhang är kvinnors medverkan i olika beslutsprocesser, vilket innefattar bl.a. insatser för att ge det underrepresenterade könet inflytande..

Enskilda fackministerråd har formulerat egna målsättningar för hur man skall integrera ett köns- och jämställdhetsperspektiv i sitt samarbete. Det finns riktlinjer både för hur man skall säkerställa en jämn könsfördelning i beslutande organ och styrelser och för hur jämställdhetsaspekten skall beaktas i nordiskt finansierade projekt. Alla beslut skall analyseras ur ett köns- och jämställdhetsperspektiv innan de fattas.

Från och med år 2003 skall den nordiska budgeten innehålla ett köns- och jämställdhetsperspektiv. I budgetprocessen skall jämställdhetsaspekten vara synlig. Både i planerings- och uppföljningsarbetet skall jämställdhetsfrågor belysas. Nu analyseras stipendieordningar, samarbetsprogram och -projekt, efter det att könsuppdelad statistik har samlats in. I dag finns sådan statistik för 36 budgetposter, vilket utgör en tredjedel av alla budgetposter. Även om informationens innehåll varierar, framgår hur många kvinnor och män, som deltar i projekt- och kursverksamhet, forskning och nätverk, mobilitets- och stipendieprogram. Nu överväger Nordiska ministerrådet att alla fackministerråd skall visa hur de planerar att integrera köns- och jämställdhetsperspektivet i sina budgetar. Alla fackministerråd skall leverera relevant information och statistik under 2005 för 2006 års budget. Speciellt skall man fokusera på om det finns ett behov för ändrade prioriteringar eller nya strategier.

Målsättningen är även att skapa ett fungerande system för samarbete mellan fackministerråden som effektivt stöder förverkligandet av jämställdhet mellan könen. De nordiska jämställdhetsministrarna strävar efter att skapa samarbete med olika internationella organisationer såsom Europarådet, och samarbeta med EU i frågeställningar som är av intresse både inom EU, Norden och Baltikum samt nordvästra Ryssland.

I september 2004 möttes de nordiska och baltiska jämställdhetsministrarna för att diskutera nordiskt/baltiskt samarbete kring jämställdhet. Ministrarna antog ett samarbetsprogram som löper till slutet av år 2006.

12.7 Lagstiftningssamarbete

12.7.1 Norden och Europa

Samarbetet kring EU/EES-frågor är en viktig del av det nordiska lagstiftningssamarbetet, eftersom en ökande andel av lagstiftningsarbetet numera föranleds av EG/EES-regler. Hit hör bl.a. samarbetet om rättsliga och inrikes frågor. Särskilt angelägna områden är samarbete och gemensam nordisk analys av EU/EES-förslag samt EG/EES-rättsakter i ett så tidigt skede av EU-processen som möjligt. Det är angeläget att det förekommer lagstiftningssamarbete i anslutning till det nationella genomförandet av rättsakterna. Denna inriktning på samarbetet kommer att fortsätta och intensifieras.

En nordisk tjänstemannagrupp har tillsatts med uppgift att följa EU:s framtidsfrågor, särskilt vad gäller politikområdet rättsliga och inrikes frågor samt civil krishantering.

När de nordiska justitieministrarna möttes den 22 juni 2004 i Höfn på Island diskuterades vissa aktuella frågor om EU:s arbete mot gränsöverskridande kriminalitet, särskilt när det gäller terrorism. Vidare beslutade man att låta studera ett förslag om ömsesidigt erkännande av beslut om utlämning; grundtanken är att Norden skall gå längre i sitt samarbete än vad EU beslutat om när det gäller den europeiska arresteringsordern.

12.7.2 Samarbetet med Estland, Lettland och Litauen

Samarbetet med Estland, Lettland och Litauen på rättsområdet fokuserar dels på verksamheten i EU och dels på olika former av samarbetsprojekt på tjänstemannanivå. Verksamheten faller i stora delar

inom ramen för EU:s andra handlingsplan för Nordliga Dimensionen. En fortsatt viktig fråga är samarbetet kring åtgärder riktade mot handel med människor, särskilt kvinnor och barn, som behandlades vid ett nordiskt-baltiskt justitie- och jämställdhetsministermöte i april 2003.

I maj 2004 möttes de nordiska och baltiska justitieministrarna för tredje gången inom ramen för Nordiska ministerrådet. Ministrarna var eniga om att fortsatt och fördjupat samarbete mellan de åtta länderna är nödvändigt. Norden och de baltiska länderna har gemensamma drag som måste tillvaratas i EU-arbetet, menade man.

Den nordisk-baltiska kontaktgrupp - med representanter från de åtta justitiedepartementen och – ministerierna – som redan sedan tidigare förberett ministermöten och koordinerat samarbete på tjänstemannanivå, fick i uppdrag att finna former och preciserat innehåll för det fortsatta samarbetet. Vid mötet enades man om att kort tid därefter hålla ett nordiskt-baltiskt förmöte inför ett s.k. Artikel 36-möte i Bryssel.

Ministrarna utbytte vidare erfarenheter i frågor kring straffrätt och principer för frihetsberövande (fängelser m.m.), resultatet av Europeiska konventet när det gäller samarbetet kring straff- och civilrättsliga frågor samt frågor om åtal m.m. Grundtanken är att utreda om Norden skall gå längre i sitt samarbete än vad EU beslutat om när det gäller den europeiska arresteringsordern. Ett nytt nordiskt-baltiskt justitieministermöte planeras till hösten 2005 i Litauen.

Bilaga – Nordiska institutioner

Under Nordiska ministerrådet sorterar fr.o.m. 2005 följande institutioner:

	Institution	Förkortning	Internet
1	Nordisk center for Scenekunst	NordScen	www.nordscen.org
2	Nordisk institut for samtidskunst	NIFCA	www.nifca.org
3	Nordens hus i Reykjavik	NHREY	www.nordice.is
4	Nordens hus på Färöarna	NHFÆ	www.nlh.fo
5	Nordens institut på Grönland	NHÅ	www.nordinst.aland.fi
6	Nordens institut på Åland	NAPA	www.napa.gl
7	Nordisk Journalist Center	NJC	www.njc.dk
8	Nordisk informationscenter for media og kommunikationsforskning	NORDCOM	www.nordicom.gu.se
9	Nordens institut i Finland	NIFIN	www.nifin.helsinki.fi
10	Nordisk samisk institut	NSI	www.nsi.no
11	Nordisk institut for teoretisk fysik	NORDITA	www.nordita.dk
12	Nordisk forskeruddannelses akademi	NORFA	www.norfa.no
13	Nordisk institut for søret	NIFS	www.jus.uio.no/nifs
14	Nordisk institut for asiastudier	NIAS	www.nias.ku.dk
15	Nordisk samarbejdsorgan for videnskabelig information (under afvikling)	NORDINFO	www.nordinfo.helsinki.fi
16	Nordisk vulkanologisk institut	NORVULC	www.norvol.hi.is
17	Nordisk InnovationsCenter (fusion af NI og Nordtest)	NICe	www.nordicinnovation.net
18	Nordisk center for regional udvikling	NORDREGIO	www.nordregio.se
19	Nordisk genbank	NGB	www.ngb.se
20	Nordisk institution for videreuddannelse indenfor arbejdsmiljø	NIVA	www.niva.org
21	Nordisk hälsovårdshögskolan	NHV	www.nhv.se
22	Nordisk institut for odontologisk materialeprøvning	NIOM	www.niom.no
23	Nordisk nævn for alkohol og narkotika forskning	NAD	www.kaapeli.fi/nad/
24	Nordisk samarbejdsorgan for handikapspørgsmål	NSH	www.nsh.se
25	Nordisk uddannelsescenter for døvblindepersonale	NUD	www.nud.dk
26	Nordisk uddannelsesprogram for udvikling af service	NOPUS	www.nopus.org
27	Nordisk institut for kvinde- og kønsforskning	NIKK	www.nikk.uio.no
28	Nordisk projektekspertfond	NOPEF	www.nopef.com
29	Nordisk Konsnäringcentret Dalsåsen (stifelse)	NKD	
30	Nordisk Energiforskning	NEFP	www.nefp.info

Härtill kommer NEFCO – Nordic Environment Finance Corporation – och NDF – Nordic Development Fund.